

Stiftelser

Hva om oppretteren angrer og ombestemmer seg?
Kan stiftelser oppheves?

*Eller: kan vi legge ned Trysil kirke- og kulturstiftelse
og få igjen pengene?*

Anders Nyhuus

anyhuus@online.no

28. mars 2025

Sammendrag

Dokumentet har bakgrunn i diskusjonen om Trysil kirke- og kulturstiftelse, grunnlaget for opprettelsen av denne, og diskusjonen om det er mulig å tilbakeføre kapitalen som er stilt til disposisjon for stiftelsen.

I etterkant av opprettelsen av stiftelsen har det oppstått en diskusjon om oppretterens, dvs. Trysil kirkelige fellesråds, disponering av en mottatt arv som grunnkapital for stiftelsen. Hovedregelen etter Stiftelsesloven, er at det ikke er mulig for oppretteren å råde over den kapitalen som selvstendig er stilt til rådighet for en stiftelse, eller få hele eller deler av stiftelsens verdier tilbake gjennom f.eks. en utdeling fra stiftelsen.

Spørsmålet er om det finnes unntak eller måter å “reversere” opprettelsen av stiftelsen på, dvs. ideelt sett at Trysil kirkelige fellesråd kan komme tilbake til tilstanden *før* vedtak om å opprette stiftelsen ble fattet (“nulltilstanden”)?

Dokumentet beskriver hva en stiftelse er, dvs hva som definerer en stiftelse og ikke minst skiller det fra andre organisasjonsformer. Videre går dokumentet gjennom de forskjellige tenkelige måtene en stiftelse kan oppløses og hvordan restkapital i så fall kan disponeres. Til sist gjøres det en konkret vurdering av stiftelsen Trysil kirke- og kulturstiftelse, forholdet til oppretteren Trysil kirkelige fellesråd, og mulighetene for oppløsning og tilbakeføring av verdiene.

Konklusjonen er at det neppe finnes noen gjennomførbar vei tilbake til “nulltilstanden”. Særlig ikke hvor anstrengelsene står i noe rimelig forhold til beløpets størrelsesorden (1,5 millioner kroner). Risikoen er heller tilstede for at den pågående diskusjonen undergraver stiftelsen, og at midlene dermed utdeles til andre i forbindelse med en oppløsning av stiftelsen.

Innhold

1	Innledning	3
2	Konklusjon	4
3	Hva er en stiftelse?	7
4	Kan man “angre seg”? Er det mulig å legge ned en stiftelse?	9
4.1	Tilbakekallelse	10
4.2	Ugyldighet	12
4.2.1	Drøfting av avtaleloven § 36 (jusinfo.no)	13
4.3	Omdanning	15
4.3.1	<i>Hvem</i> har omdanningskompetanse?	16
4.3.2	<i>Når</i> kan omdanning finne sted?	18
4.3.3	<i>Hva</i> kan omdanningsvedtaket gå ut på?	19
4.3.4	Saksbehandlingsregler for omdanning	19
5	Rettssubjekter i Den norske kirke	23
5.1	Juridiske personer representeres av organer	24
5.2	Menighetsrådets oppgaver.	25
5.3	Fellesrådets oppgaver.	26
5.4	Soknet som rettssubjekt.	27
5.5	Betydning for stiftelser.	27
6	Stiftelsen Trysil kirke- og kulturstiftelse - en vurdering av mulighetene	28
6.1	Bakgrunn	28
6.1.1	Kilden til stiftelsens grunnkapital	28
6.1.2	Opprettelsesdisposisjon	29
6.1.3	Formålet	30
6.1.4	Omdanningskompetansen	32
6.1.5	Særskilt om Misjonskirkens rolle	32
6.2	Hypotetiske måter å oppløse Trysil kirke- og kulturstiftelse på	34
6.2.1	Tilbakekallelse	34
6.2.2	Ugyldighet	35
6.2.3	Opphevelse etter stiftl. § 52 (Omdanning)	38
7	Definisjoner	44
	Referanser	45

1 Innledning

I 2019 mottok Trysil kirkelige fellesråd gjennom testamente en arv på ca. 1,9 millioner kroner. Midlene ble bokført på bundet fond med betegnelsen *Flendalen/Granheim kirkefond*¹ i regnskapet.

Et halvt år senere får Trysil kirkelige fellesråd tilbud fra Misjonskirken i Trysil om å kjøpe “Misjonshuset”.

Fellesrådets vurdering er at Misjonshuset er ideelt til bla. en del diakonale formål og ikke minst kulturvirksomhet og annen kirkelig aktivitet. Fellesrådet finner det også formålstjenlig å organisere kjøpet av Misjonshuset gjennom å opprette en stiftelse, og la denne kjøpe huset. For å finansiere stiftelsen, og dermed ervervet av Misjonshuset, gjøres det en vurdering av formålet til den testamentariske gaven, og om midler herfra kan disponeres til stiftelsen. I denne sammenhengen blir testamentsfullbyrder kontaktet og bedt om en vurdering. Testamentsfullbyrder bekrefter at etter hans vurdering er det innenfor testamentets formål å bruke av midlene til å kjøpe Misjonshuset. (Senere, i 2024, gjentar testamentsfullbyrder denne vurderingen, men legger til at også organiseringen i en stiftelse må anses innenfor testamentets formål.)

Misjonskirken selger Misjonshuset til en rimelig takst og utenfor det åpne markedet. Verdien på huset antas å ligge *vesentlig* over markedspris. I denne forbindelse uttaler Misjonskirken at *På det åpne markedet vil selvsagt salget kunne innbringe kanskje det doble av taksten. Men for styret på Misjonshuset er det viktigere at det også i fremtiden drives kristent arbeid i huset.*

På dette grunnlaget vedtar Trysil kirkelige fellesråd opprettelsesdisposisjonen til stiftelsen i enstemmig vedtak i møte den 13.10.2020. Trysil kirke- og kulturstiftelse blir hjemmelshaver til Misjonshuset, som nå skifter navn til det mer nøytrale “Storvegen 11”.

Senere, i løpet av 2023, oppstår en diskusjon i Trysil menighetsråd om bruk av arvemidlene og om det var riktig å bruke av disse midlene til å opprette stiftelsen. Diskusjonen eskalerer til en konflikt med Trysil kirkelige fellesråd gjennom korrespondanse fra slutten av 2023 og frem til d.d., bla. med krav fra Trysil menighetsråd fremmet gjennom advokat Hartz i Elverum, og tilsvaret til dette fra Trysil kirkelige fellesråd ved advokat Hjort i Oslo.

Som en konsekvens av denne “konflikten” har det naturlig nok oppstått et behov for å undersøke mulighetene for å reversere den rettslige disposisjonen som Trysil kirkelige fellesråd gjorde ved å opprette Trysil kirke- og

¹Begrepet “kirkefond” i denne sammenhengen er antakelig feil, og egnet til å forårsake misforståelser i disponeringen av midlene.

kulturstiftelse, og gjennom det få tilbake midlene.

Det er uansett et behov for å de-eskalere konflikten og korrespondansen, ved å kaste lys over lovgrunnlaget, rolleforståelse, kirkens organisering, og bringe kunnskap om dette inn i diskusjonen.

Problemstilling Det er kostbart å bruke advokat, og særlig til en korrespondanse og diskusjon som utfra kirkens organisering (jf. kirkeordningen) og rettssubjekter, synes meningsløs både i sitt innhold og roller.

Som alternativt til kostbar juridisk bistand fra advokat, har Trysil kirkelige fellesråds leder bedt meg om å gjøre en vurdering utfra lovverk og tilgjengelige kilder om det er mulig å oppløse Trysil kirke- og kulturstiftelse og få tilbakeført midlene som ble stilt til rådighet for stiftelsen og formålet i fellesrådets vedtak i 2020.

Dette er bakgrunnen for spørsmålene som stilles i tittelen på dokumentet, og som ligger til grunn for drøftingen her:

Stiftelser. Hva om oppretteren angrer og ombestemmer seg? Kan stiftelser oppheves? Eller: kan vi legge ned Trysil kirke- og kulturstiftelse og få igjen pengene?

Hovedregelen etter stiftelsesloven er at dette ikke er mulig.

Spørsmålet er om det likevel finnes unntak (“smutthull”) som kan føre frem?

Forbehold: Forfatteren er ikke jurist eller har juridisk utdanning. Dokumentet er basert på forfatterens forståelse av et antall relevante kilder. Drøftingen i kapitlene 3 og 4 er, foruten stiftelsesloven selv, i hovedsak hentet fra to kilder: Woxholt 2001: *Stiftelser etter stiftelsesloven* ([5]) og Knudsen og Woxholt 2004: *Stiftelsesloven med kommentarer*. ([1]). Det finnes også flere kilder, men dette er stort sett enkeltstående referanser.

2 Konklusjon

Det er selvfølgelig mulig på lovlig vis å oppheve Trysil kirke- og kulturstiftelse.

Utfordringen oppstår med premisset om at arven fra Granheim/Flendalen er brukt i strid med testamentet da midler herfra ble benyttet til å opprette Trysil kirke- og kulturstiftelse, og skal tilbakeføres til Trysil kirkelige fellesråd som oppretter. Dvs. komme tilbake til “nulltilstanden”, før opprettelsesdisposisjon.

Det kan tenkes tre forskjellige måter å legge ned en stiftelse på:

- Tilbakekallelse

- Ugyldighet
- Omdanning

Tilbakekallelse er uaktuelt. Trysil kirke- og kulturstiftelse er lovlig opprettet, og selvstendighetskravet som ligger i stiftelsesdefinisjonen, gjør det umulig for en oppretter (Trysil kirkelige fellesråd) å kalle tilbake midlene fra stiftelsen. (Se avsnitt 6.2.1 på side 34).

Man kunne tenke seg at noen anførte at stiftelsen er ugyldig opprettet. Å fremme ugyldighetsansførsler tilligger de som har tilført stiftelsen kapital, i dette tilfellet Trysil kirkelige fellesråd og *muligens* Misjonskirken. (Se avsnitt 6.2.2 på side 35).

Det er noe divergens mhp. terskelen for slik ugyldighet, og hvilken rettspraksis som gjelder. I lovforarbeidene til stiftelsesloven, peker departementet på at avtalelovens § 36 direkte kan føre til at en stiftelse må anses ugyldig opprettet. Mens Woxholt mener at noe slikt ville stride mot reelle hensyn og grunnleggende selskapsrettslige prinsipper. Woxholt mener at det kun er de sterke ugyldighetsgrunner² som kan føre til ugyldighet. Derimot mener han at de svake ugyldighetsgrunnene³, i tillegg til villfarelse og bristende forutsetninger, kan være opphørsgrunner, men da som grunnlag for omdanning etter stiftelsesloven kapittel 6. (Se avsnitt 4.2 på side 12)

Legger man til grunn at avtl. § 36 kan føre til ugyldighet, stilles det likevel krav om “betydelig grad av urimelighet” for at en avtale skal kunne settes til side. “Avtalen må avvike fra det rimelige i slik grad at det må være ”utilbørlig“ eller ”åpenbart urimelig“ å gjøre avtalens innhold gjeldende.”

Det skal godt gjøres å finne et slikt grunnlag i opprettelsesdisposisjonen til stiftelsen som avtl. § 36 stiller krav om. Likeledes kan man se helt bort fra de sterke ugyldighetsgrunner i dette tilfellet.

Mener man at bruk av arvemidlene er i strid med testamentet, og at dette skulle kvalifisere som “betydelig grad av urimelighet”, “utilbørlig” eller “åpenbart urimelig”, er det vanskelig å komme utenom at testamentsfullbyrder har bekreftet at den bruk av arvemidlene som både opprettelsesdisposisjonen og kjøp av Misjonshuset innebærer, må anses innenfor testamentets formål. Likeledes, om denne disponeringen likevel oppleves problematisk, lar det seg uansett rette opp i gjennom en budsjettkorreksjon i balansen til Trysil kirkelige fellesråd.

Jeg mener at å anføre *ugyldighet* som opphørsgrunn for Trysil kirke- og

²Falsk, forfalskning, grov tvang eller disposisjoner i forbindelse med vergemålsloven.

³Simple tvang, svik, utnyttelse, feilskrift, pro forma

kulturstiftelse basert på bruk av arven ikke vil føre frem.

Vi står da tilbake med *omdanning* etter stiftl. kap. 6 dvs. opphevelse etter stiftl. § 52 som en mulighet.

Det er helt klart mulig å oppheve Trysil kirke- og kulturstiftelse etter stiftl. § 52, men minst ett av vilkårene gitt i stiftl. § 46 første ledd bokstav a-d må være oppfylt. Mest sannsynlig og mest aktuelt, kanskje for de fleste stiftelser, men definitivt aktuelt for Trysil kirke- og kulturstiftelse, er kriteriene gitt i bokstav a) ved at stiftelsen ikke har økonomi til å oppfylle sitt formål. To av de andre kriteriene (b og d) synes uaktuelle. Mens en situasjon hvor kriterie c) oppfylles nok kan skapes ved forsett ved at Storvegen 11 selges og stiftelsen dermed settes ute av stand til å oppfylle en viktig intensjon bak formålet. Paradokset ved en slik handling, er at stiftelsen da blir både likvid og gjeldfri, og de øvrige delene av formålet dermed lar seg godt oppfylle.

Uansett vil en opphevelse av Trysil kirke- og kulturstiftelse ved omdanning, medføre at overskuddskapitalen skal utdeles til formål som samsvarer med det opprinnelige formålet. Samtidig gjelder utdelingsforbudet tilbake til oppretter.

Det finnes en dispensasjonsmulighet fra utdelingsforbudet, men denne muligheten er rettet inn mot andre formål enn det som er tilfellet her. Den er i tillegg beskrevet som en snever unntaksregel. Det synes som at terskelen er høy i alle tilfeller, og uoverstigelig i dette tilfellet, for at en slik dispensasjon skulle kunne gis.

Skal man likevel tenke seg noen hypotetiske veger tilbake til “nulltilstanden”, kunne én måte vært å anføre ugyldighet hjemlet i avtaleloven § 36, fordi bruken av arvemidlene viste seg likevel å være i strid med testamentet, og opprettelsen av stiftelsen med disse midlene dermed kvalifisere som “betydelig grad av urimelighet”, “utilbørlig” eller “åpenbart urimelig”. Det forutsetter for det første at man ser bort fra testamentsfullbyrderens tolkning og heller legger til grunn en annen tolkning, og for det andre ser bort fra at Trysil kirkelige fellesråd både har myndighet til å disponere arven og kan endre saldo på sine balansekonti gjennom vedtak (altså fylle på det bundne fondet Granheim/Flendalen), og for det tredje, karakterisere fellesrådets vedtak i 2020 som “betydelig grad av urimelighet”, “utilbørlig” eller “åpenbart urimelig”.

Ved ugyldighet og oppretteren er i live (hvilket er tilfelle med Trysil kirkelige fellesråd), antar jeg at midlene anses å tilhøre denne. Jeg vil tro det krever en rettsavgjørelse for å kunne avklare både ugyldighetsspørsmålet og premissene for dette.

En annen hypotetisk mulighet kunne vært å få Stiftelsestilsynets dispensa-

sjon fra utdelingsforbudet ved en opphevelse etter § 52 (omdanning), og på den måten få tilført midlene fra stiftelsen. Om en slik veg kan føre frem er lite trolig, men Stiftelsestilsynet bør kunne avklare dette. Forutsetningen for en slik dispensasjon, er opphevelse ved omdanning. Da er det styret i stiftelsen som har omdanningskompetansen, og kan vedta oppløsning. Så er det avviklingsstyret som sørger for utdeling av overskuddskapitalen. Prosessen er utenfor Trysil kirkelige fellesråd (oppretterens) kontroll og påvirkning. Siden avviklingsstyrets medlemmer hefter solidarisk og uten begrensning for rett oppgjør overfor kreditorer, vil jeg tro avviklingsstyret vil legge vekt på stor aktsomhet i en slik prosess.

Dette er rene hypotetiske veger tilbake til nulltilstanden, og fører neppe fram i realiteten. Man skal også se disse evt. anstrengelsene i lys av kapitalens størrelse.

Trysil kirke- og kulturstiftelse kan oppløses, og det er kanskje utfra økonomi en reell mulighet for det uansett, men det finnes neppe noen (i realiteten ingen) mulighet for at Trysil kirkelige fellesråd gjennom det kan få tilbake kapitalen som selvstendig ble stilt til rådighet formålet, dvs. stiftelsen. Trolig vil utdelingsforbudet også ramme menighetsrådene, all den stund både fellesrådet og menighetsrådene representerer samme rettssubjekter (soknene) og blir ansett som opprettere av stiftelsen.

Den beste strategien for å beholde effekten av gaven som Trysil kirkelige fellesråd gav gjennom opprettelsesdisposisjonen, er å bygge opp under stiftelsen og Storvegen 11, og sørge for at stiftelsen fortsetter å være i stand til å fylle sitt formål. Alternativet synes nemlig å være at huset selges og midlene deles ut til andre.

3 Hva er en stiftelse?

En stiftelse er en organisasjonsform som omfattes av og reguleres gjennom Stiftelsesloven. *Stiftelsesforeningen* beskriver en stiftelse slik:

En stiftelse er selveiende og styrer seg selv. Vi sier at formålet eier stiftelsen.

Det sentrale i en stiftelse er at styret har ansvaret for at formålet realiseres, og formuesverdiene forvaltes på en betryggende måte. Det betyr at det i en stiftelse er et sterkt fokus på at *formålet* gjennomføres. Stiftelsesloven (stiftl.) § 2 gir den lovmessige definisjonen:

Med stiftelse forstås en formuesverdi som ved testament, gave eller annen rettslig disposisjon selvstendig er stilt til rådighet for et bestemt formål av ideell, humanitær, kulturell, sosial, utdanningsmessig, økonomisk eller annen art. En rettsdannelse som

oppfyller vilkårene i første punktum, er en stiftelse etter denne loven, uavhengig av om den er betegnet som legat, institusjon, fond eller annet

Sentralt i en stiftelse er *kapitalen* (formuesverdien) og *formålet* som oppretteren gir denne formuesverdien til. I følge loven består stiftelsesbegrepet av fire komponenter ([1] s. 27):

1. Det må foreligge en *formuesverdi*
2. Det må foreligge en *rettslig disposisjon*
3. Den rettslige disposisjonen må stille formuesverdien *selvstendig til rådighet* for
4. et bestemt *formål*.

Selv om det ikke er nevnt uttrykkelig i lovteksten, må det oppstilles ytterligere et vilkår: Stiftelsen må ha en viss *varighet* ([1] s. 27). Lotteri- og Stiftelsestilsynet skriver på sine nettsider (lottstift.no) at

“En stiftelse er ment å vare for evig tid.”

Er det gjort en rettslig disposisjon som tilfredsstiller alle disse kriteriene, har man en stiftelse. Er ett av de fire som er nevnt i loven ikke oppfylt, har man derimot ikke en stiftelse.

Det som skiller stiftelsen fra andre rettsdannelser er at formuesverdien må være stillet *selvstendig* til rådighet for formålet. Dette er kjernen i stiftelsesbegrepet, og er helt grunnleggende i stiftelsesretten og reglene i stiftelsesloven. Dette innebærer at stiftelsen må være selvstendig i forhold til *enhver eierpretendent*⁴. ([1] s. 29). Dersom formuen *ikke* er stilt selvstendig til rådighet, foreligger det ingen stiftelse ([5] s. 144). Dette innebærer at ingen andre - personer eller juridiske personer - kan hevde rettigheter eller gjøre krav overfor en stiftelse i kraft av å være eier.

Det finnes ingen eier av en stiftelse, og man sier at en stiftelse *eies av sitt formål*.

Oppretteren eller *oppretterne* er den (eller de) som formelt undertegner opprettelsesdisposisjonen ([1] s. 29). Dette er vanligvis de som også har stilt formuesverdien til disposisjon, og har definert formålet som formuen skal sikre oppfyllelsen av. Oppretteren formulerer og uttrykker et formål og en vilje gjennom å knytte en formuesverdi til dette formålet. I tillegg utnevnes et styre som skal forvalte formuen og realisere formålet, og det utarbeides vedtekter som setter rammen for styrets arbeide.

⁴Pretendent er en person som gjør krav på noe. Eierpretendent gjør krav på eierskap.

Etter at stiftelsen er opprettet, har ikke oppretteren lenger rådighet over formuesverdien, jf. stiftl. § 3:

Når stiftelsen er opprettet, har oppretteren ikke lenger rådighet over formuesverdien som er overført til stiftelsen.

I sin bok “Stiftelser etter stiftelsesloven 2001” ([5] s. 127), er forfatteren Geir Woxholt enda tydeligere:

“Det som imidlertid er klart – og som § 3 forutsetter – er at når stiftelsen først er opprettet i samsvar med § 2 første punktum, vil oppretteren ikke under noen omstendighet lenger ha rådighet over formuesverdien.”

Lovgiver har utferdiget en rekke regler til vern for selvstendighetskriteriet i Stiftelsesloven ([5] s. 146). Listen er ikke uttømmende:

- Forbud mot utdelinger til oppretteren
- Forbud mot lån eller sikkerhetsstillelse fra stiftelsen til oppretteren (eller dennes nærstående)
- Forbud mot at den som har avgitt formuesverdien som inngår i grunnkapitalen i stiftelsen, eller dennes nærstående, kan være eneste medlem av styret.

I tillegg til at stiftelser er selvstendige og ment å vare til evig tid, er de også i utgangspunktet *uforanderlige* ([5] s. 433):

“En stiftelse er i utgangspunktet uforanderlig. Denne sentensen er gjengitt som et overordnet prinsipp i lovforarbeidene til både stiftelsesloven 1980 og 2001. [...] På denne måte skiller stiftelser seg prinsippielt fra rettsdannelser som selskaper og foreninger, der vedtektsendringer i praksis er kurant, forutsatt at det oppnås tilstrekkelig flertall.”

4 Kan man “angre seg”? Er det mulig å legge ned en stiftelse?

Med utgangspunkt at stiftelser er uforanderlige, selvstendige og laget for evigheten, kan det synes umulig å endre eller å legge ned en stiftelse. Men det er klart at det kan skje ting i en stiftelse eller i omgivelsene, som krever endring av stiftelsen. Det som fungerte som formål da stiftelsen en gang ble opprettet, er ikke sikkert er aktuelt, passende eller endog lovlig i dag. Stiftelsen kan også over tid mangle de økonomiske forutsetningene for å oppfylle formålet. I noen tilfeller, kan det også anføres at stiftelsen ikke ble riktig opprettet eller på riktig grunnlag.

I de fleste tilfellene handler endringer i en stiftelse om å tilpasse vedtektene og holde de oppdatert til dagens situasjon. Vedtektsendringer i en stiftelse kalles *omdanning*, og gjøres etter reglene i Stiftelsesloven kap. 6. Jeg kommer tilbake til dette. Oppløsning av en stiftelse er også omdanning, og følger de samme reglene i stiftl. kap 6.

Overskriften i dette kapitlet utløser flere spørsmål:

- *Hvordan* kan en stiftelse legges ned?
- *Hvem* kan legge ned en stiftelse?
- *Når* kan en stiftelse legges ned? Og
- *hvor* havner gjenværende formuesverdier i stiftelsen ved nedleggelse?

Det kan tenkes tre forskjellige måter å legge ned en stiftelse på:

1. Tilbakekallelse
2. Ugyldighet
3. Omdanning

Hver av disse måtene drøftes i det følgende.

4.1 Tilbakekallelse

Stiftelsen forutsettes bindende opprettet, dvs. at vi faktisk *har* en stiftelse for hånden. Spørsmålet er om oppretteren da kan kreve tilbake stiftelsens midler eller på annen måte kalle stiftelsen tilbake?

Hovedregelen er klar: *noe slikt er det ikke adgang til.* ([5] s. 211).

En endring i et etablert stiftelsesforhold må skje gjennom omdanning etter Stiftelsesloven kapittel 6, og reglene her gir ikke grunnlag for en tilbakeføring av stiftelsens formue til oppretteren. [5] s. 211.

Det har vært antatt, både i administrativ praksis og i teorien at *bristende forutsetninger*⁵, dvs. etterfølgende endringer i forutsetningen for stiftelsesdannelsen etter forholdene i prinsippet, kan gi tilbakekallsadgang. ([5] s. 211).

⁵Bristende forutsetning er et uttrykk for at forutsetninger man la til grunn ved en avtaleinngåelse ikke stemmer eller at det har oppstått hendelser som gjør at det blir urimelig eller umulig å oppfylle avtalen. Bristende forutsetning kan derfor være et grunnlag for ikke å gjennomføre en avtale. Etter at avtaleloven § 36 kom på plass i 1983 kan man nå sette til side en avtale som det vil virke urimelig å gjøre gjeldende etter sitt innhold. Ved urimelighetsvurderingen kan det også legges vekt på det som har skjedd etter at avtalen ble inngått. Kilde: Store norske leksikon (snl.no)

Woxholt er ikke enig i dette. Rettsstillingen *de lege lata*⁶ er at det er klart at oppretteren ikke vil kunne ta forbehold om at han krever tilbakekallsadgang. Et slikt forbehold vil innebære at en stiftelse ikke kan anses gyldig opprettet ([5] s. 212):

“Stiftelsesloven innebærer etter sitt system at endringer etter opprettelsen bare kan skje hvis omdanningsvilkårene foreligger, og – like viktig – etter den saksbehandling disse foreskriver.”

Woxholt mener også at det ikke synes nærliggende å la de formuesrettslige reglene om bristende forutsetninger som eventuelt skal kunne gi grunnlag for tilbakekall, komme til anvendelse i forhold til en stiftelse. ([5] s. 213).

Woxholt nevner også samme sted at det etter selskapsrettslige regler ikke er adgang til å tilbakekalle tilført selskapskapital på grunn av bristende forutsetninger, jf. Aksjeloven § 2-10 annet ledd. Se også [6] s. 143 til Aksjeloven § 2-10 annet ledd:

“Det følger av bestemmelsen at de svake ugyldighetsgrunner (jf. avtaleloven kapittel 3) avskjæres dersom de gjøres gjeldende først etter registreringen av selskapet. Det samme gjelder villfarelse⁷ og bristende forutsetninger, jf. [3] s. 87. De sterke ugyldighetsgrunnene (falsk⁸, forfalskning, grov tvang og manglende rettslig handleevne) kan imidlertid gjøres gjeldende også etter registrering.”

På dette grunnlaget kan det se ut for at det skal svært mye til for at oppretteren av en stiftelse skal kunne tilbakekalle stiftelsen eller dens formue. Det er ikke anledning for å ta forbehold om tilbakekallsadgang under opprettelsen av stiftelsen, da det vil være i strid med stiftelsesdefinisjonen om selvstendighet.

Skal tilbakekallelse finne sted etter registrering, om man da legger selskapsrettslige regler til grunn slik de kommer til uttrykk i aksjeloven, er det kun de sterke ugyldighetsgrunnene falsk, forfalskning, grov tvang og manglende rettslig handleevne, som der vil kunne gi grunnlag for tilbakekallelse.

⁶ *De lege lata*: “I henhold til gjeldende rett”, eller: “Loven slik den er”. I motsetning til *De lege ferenda*: “Ut fra loven slik den bør være.”

⁷ Villfarelse: uvitenhet om de omstendigheter og rettsregler som er vilkår for at en rettshandel kan komme i stand. Kilde: Det Norske Akademis Ordbok, naob.no.

⁸ *Falsk* er en samlebetegnelse på straffbare handlinger som dokumentfalsk, falsk forklaring, pengefalsk. Kilde: Store norske leksikon (snl.no)

4.2 Ugyldighet

Selv om opprettelsesdisposisjonen er definitiv, kan stiftelsen etter forholdene bli ansett ugyldig etter alminnelige regler. Stiftelser har ikke medlemmer eller deltakere. Derfor vil det være oppretteren eller den/de som har tilført stiftelsen formuesverdien som kan ha interesse av å reise ugyldighetsinnsigelse. En slik ugyldighetsinnsigelse vil derfor bli fremmet i forhold til stiftelsen som sådan. Stiftelsen er ingen medkontrahent til oppretteren, som feks. kan ha bragt oppretteren i villfarelse eller på annen måte opptrådt slik at ugyldighet kan bli følgen. Grunnene til ugyldighet må derfor ha sitt utspring i forhold omkring stiftelsen og dens formål, eller i forhold (dvs. opplysninger) som tredjemenn kan ha kommet med. ([5] s. 215).

Woxholt er likevel av den oppfatning at det må anses uklart i gjeldende rett i hvilken grad en ugyldighetsinnsigelse kan gis medhold. Han mener at de samme hensyn som taler for at ugyldighetsvirkninger bare bør inntre i beskjeden grad i relasjon til selskaper, også taler for en tilsvarende rettsanvendelse i forhold til stiftelse. ([5] s. 215).

Woxholt peker her på aksjeloven § 2-10 annet ledd, hvor det etter registrering i foretaksregisteret, bare er falsk, forfalskning, grov tvang eller disposisjoner i strid med vergemålsloven som kan føre til ugyldighet. Etter hans mening bør det samme gjelde for stiftelser. ([5] s. 215).

Men Woxholt mener likevel ([5] s. 215) at de grunner som etter aksjeloven § 2-10 ikke kan (bør kunne) føre til ugyldighet (dvs. de svake ugyldighetsgrunner⁹, villfarelse og bristende forutsetninger) likevel bør kunne tillegges betydning som opphørsgrunner, med den følge at stiftelsen *må gjennom en avvikling før den kan oppløses*. Men disse forholdene er som regel uansett innenfor de omdanningsgrunnene som omfattes av stiftelsesloven § 46. Dermed vil det være reglene om *omdanning* etter stiftelsesloven kapittel 6 (§§ 45-55) som gjelder. (Se avsnitt 4.3 på side 15)

I tilknytning til spørsmålet om ugyldighet, har Woxholt en særlig drøfting om avtalelovens (avtl.) § 36, og i hvilken grad denne kan komme til anvendelse på stiftelser og ugyldighet [5] s. 215-217. I forarbeidene til stiftelsesloven, er forholdene til avtaleloven § 36 annerledes enn for foreninger og selskaper. I lovforarbeidet til avtaleloven skriver departementet:

Stiftelser vil gjennomgående bli opprettet ved ensidig bindende disposisjoner. Skjer det ved en livsdisposisjon¹⁰, må det anse-

⁹De svake ugyldighetsgrunner i avtaleloven er simpel tvang (§ 29), svik (§ 30), utnyttelse (§ 31), feilskrift (§ 32), pro forma (§ 34) osv. Wikipedia: *Ugyldighet*

¹⁰Livsdisposisjoner er gaver, salg eller andre rettslige disposisjoner over formuesgoder

es som en disposisjon på formuerettens område som omfattes av avtaleloven [...] Skjer opprettelsen ved en livsdisposisjon, vil det avgjørende være når det etter alminnelige avtalerettslige regler foreligger en bindende disposisjon [...] I proposisjonens s 12 nevnes at etterfølgende bristende forutsetninger kan tenkes å gi den som har opprettet stiftelsen en rett til å kalle disposisjonen tilbake. Justisdepartementet antar at det på tilsvarende måte kan være behov for å gi lempingsregelen anvendelse på opprettelse av stiftelser ved livsdisposisjon. Lempingsregelens anvendelse på stiftelser vil gjelde gyldigheten av opprettelsesdisposisjonen og oppretterens mulighet til å bli løst fra disposisjonen. Regelen griper ikke inn i bestemmelsene om omdanning av stiftelser m m etter stiftelsesloven kap VI, jfr. særlig stiftelsesloven § 35 tredje ledd annet punktum, som forutsetter at omdanningsreglene ikke gjelder ved ugyldighet.

Woxholt er klar på at han mener at hverken departementets standpunkt om at avtl. § 36 kan komme til direkte anvendelse på stiftelser er uproblematisk, eller at begrunnelsen som er gitt er holdbar ([5] s. 216).

Departementet synes å forutsette i lovforarbeidet at avtl. § 36 direkte kan føre til at en stiftelse må anses ugyldig opprettet, med den følge at formuesverdien skal føres tilbake til oppretteren ([5] s. 216).

Videre sier Woxholt det at det på denne måten kan inntre ugyldighetsvirkninger *etter* registrering, strider mot reelle hensyn og grunnleggende selskapsrettslige prinsipper, jf. aksjeloven § 2-10 annet ledd ([5] s. 216).

Woxholt mener det må forventes at Høyesterett etter registreringen (av stiftelsen) ikke vil anvende § 36 på en måte som fører med seg tradisjonelle ugyldighetsvirkninger med tilbakeføring til oppretteren ([5] s. 217).

Jusinfo.no¹¹ har en god og klargjørende drøfting av avtaleloven § 36, som siteres delvis her:

4.2.1 Drøfting av avtaleloven § 36 (jusinfo.no)

Utgangspunktet er at avtaler skal holdes etter sitt innhold, selv om den ene part mener avtalen er sterkt urimelig for ham (*pacta sunt servanda*¹²). Avtaleloven § 36 gir likevel etter en konkret skjønnsmessig vurdering hjemmel

som er ment å bli gjennomført mens den disponerende er i live.

¹¹<https://jusinfo.no/avtalerett/lempingsregelen-avtaleloven-§-36/avtaleloven-§-36/>

¹²“Avtaler skal holdes”

til å sette til side, endre eller justere alle typer avtaler og ensidig bindende disposisjoner på formuesrettens område, som vil virke åpenbart urimelig eller være i strid med god forretningsskikk. Avtaleloven § 36 kalles for en generalklausul da den omfatter alle avtaler/kontrakter på formuesrettens område, og er således en generell lempingsregel. Bestemmelsen har følgende ordlyd:

”§ 36. En avtale kan helt eller delvis settes til side eller endres for så vidt det ville virke urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre den gjeldende. Det samme gjelder ensidig bindende disposisjoner. Ved avgjørelsen tas hensyn ikke bare til avtalens innhold, partenes stilling og forholdene ved avtalens inngåelse, men også til senere inntrådte forhold og omstendighetene for øvrig. Reglene i første og annet ledd gjelder tilsvarende når det ville virke urimelig å gjøre gjeldende handelsbruk eller annen kontraktrettslig sedvane”.

Både forarbeidene og rettspraksis legger til grunn at det må en betydelig grad av urimelighet til for at en avtale helt eller delvis skal kunne settes til side, idet hensynet til forutberegnelighet, avtalefrihet og prinsippet om at avtaler skal holdes står meget sterkt i norsk rett. Forutberegnelighet i omsetningslivet og at avtaler generelt må holdes, er sentrale hensyn som tilsier at man skal være svært varsom med å sensurere og revidere avtaler ut fra det man selv synes er rimelig. Således kreves objektivt sett en kvalifisert grad av urimelighet for den ene part, slik at avtalen må avvike fra det rimelige i slik grad at det må være “utilbørlig” eller “åpenbart urimelig” å gjøre avtalens innhold gjeldende. I tillegg antas at fortsatt oppfyllelse av avtalen for den bebyrdende part også må stå i vesentlig misforhold til den berettigedes interesse i å kreve slik oppfyllelse, jf. [2] s. 39 og 40.

[...]

Avtaleloven § 36 er derfor en bestemmelse som etter rettspraksis brukes med atskillig varsomhet, slik at det bare er de mest graverende og samfunnsmessig klart uheldige avtaler som kan settes til side helt eller delvis i medhold av bestemmelsen. Adgangen til å benytte bestemmelsen er således meget snever.

[...]

Avtaleloven § 36 gjelder også “ensidig bindende disposisjoner” som gaveløfter, visse kausjonsløfter og opprettelse av stiftelser ved livsdisposisjon som binder avgiveren uten aksept. Avtaleloven § 36 kan også benyttes på avtaler om ansvarsfraskrivelse (fritak for ikke-avtalte forpliktelser). Hovedregelen er fullt ansvar dersom de erstatningsrettslige vilkår er oppfylt, og spørsmålet om ansvarsfraskrivelsen skal stå seg som et unntak er hvor urimelig unntaket virke.

[...]

Lovgiver ønsket at domstolene skulle forme utviklingen. Domstolene har utvist stor varsomhet med å anvende bestemmelsen, og det er allminnelig antatt at bestemmelsen er en sikkerhetsventil som kun skal benyttes i de mest ekstreme og utilbørlige tilfellene av urimelighet som følge av at avtaler normalt skal holdes etter sitt innhold, jf. plenumsdommen i Rt. 1988 s. 276 (Røstad s. 289 og 290).

[...]

4.3 Omdanning

Som tidligere nevnt i avsnitt 3 på side 9 er det et overordnet prinsipp i stiftelsesloven at stiftelser er uforanderlige. Bakgrunnen for dette er todelt ([5] s.433):

- Dels forutsetter oppretteren ofte at stiftelsen skal vare i prinsippet så lenge det eksisterer behov som formålet kan bidra til å realisere og så lenge kapitalen er til stede.
- Dels i lys av at stiftelsen er selveiende, og ingen utenforstående i kraft av eierinteresser vil ha noe legitimt grunnlag for å gjøre endringer i stiftelsens organisering.

Det er likevel flere forhold som gjør at det i de fleste rettssystemet som regulerer stiftelsers rettsforhold, finnes lovgivning eller praksis for omdanning eller oppheving av stiftelser. Offentlig myndighet har kompetanse til å oppheve stiftelser, og oppretteren kan ta forbehold i vedtektene om at det er adgang til å gjøre endringer i disse. Der hvor forholdene har endret seg etter stiftelsen ble opprettet, kan det oppstå en situasjon hvor oppretterens hensikter ikke (lenger) kan realiseres dersom de opprinnelige bestemmelser fortsatt skal gjelde. Det kan også være samfunnsmessige hensyn som må tas, hvor stiftelsen mister sin “samfunnsgavnlighet” ([1] s. 199-200).

Reglene for *omdanning* av stiftelser er gitt i stiftelseslovens kapittel 6. Her defineres hva en omdanning *er* (definisjon), *når* en omdanning kan skje (vilkår), *hva* omdanningsvedtaket skal inneholde, *hvem* som kan foreta omdanning, *hvordan* omdanning skjer (saksbehandlingsregler), regler for opphevelse, sammenslåing og deling av stiftelser osv.

Stiftelsesloven definerer hva en omdanning *er*, i § 45 første ledd:

...endring eller opphevelse av den rettslige disposisjonen som danner grunnlaget for stiftelsen, eller av stiftelsens vedtekter.

Det betyr at både *vedtektsendringer* og *oppheving* defineres som *omdanning*, og omfattes av reglene for omdanning (stiftelsesloven kapittel 6). Reglene for

omdanning er også *ufravikelige*, jf. stiftelsesloven § 45 fjerde ledd:

Reglene i dette kapitlet kan ikke fravikes i den rettslige disposisjonen som danner grunnlaget for stiftelsen, i vedtektene eller av den som er tillagt omdanningsmyndighet.

Dette innebærer visse rettsvirkninger. Ved omdanning, herunder opphevelse, er man henvist til å følge lovens regler med hensyn til:

- *hvem* som kan foreta omdanning, jf. § 48
- *når* en omdanning kan finne sted, jf. § 46
- og *hva* et omdanningsvedtak kan gå ut på, jf. § 47.

I tillegg må man følge de *saksbehandlingsreglene* som loven foreskriver, jf. stiftl. §§ 49-55.

4.3.1 Hvem har omdanningskompetanse?

For det første kan *Stiftelsestilsynet* omdanne stiftelser jf. stiftl. § 48 første ledd, men også Stiftelsestilsynet er bundet av lovens ufravikelighet på dette området, jf. stiftl. § 45 fjerde ledd (se over).

Stiftelsestilsynet kan omdanne stiftelser etter reglene i dette kapitlet.

Dersom vedtektene hjemler at andre har omdannelseskompetansen, står Stiftelsestilsynets kompetanse tilbake for denne. Dette innebærer bl.a. at Stiftelsestilsynet *ikke* kan bruke sin omdanningsmyndighet i et tilfelle der omdanningsmyndighet uttrykkelig er tillagt f.eks. styret, og styret krever å få gjøre bruk av denne myndigheten. ([5] s. 443).

Men før et omdanningsvedtak gjort av andre enn Stiftelsestilsynet (f.eks. styret) er gyldig, er saksbehandlingsreglene (jf. stiftl. § 51) slik at Stiftelsestilsynet likevel må godkjenne vedtaket først. Stiftelsen kan ikke praktisere den endrede vedtektsbestemmelsen uten at det er klarlagt om omdanningen har skjedd i samsvar med stiftelsesloven og vedtektene. Er det ikke grunnlag for å godkjenne et omdanningsvedtak foretatt av f.eks. styret, kan heller ikke Stiftelsestilsynet av *eget tiltak* foreta omdanning.

Stiftelsestilsynets omdanningsmyndighet. Hovedregelen er at Stiftelsestilsynet bare kan iverksette omdanning etter søknad fremsatt av oppretteren eller styret, jf. stiftl. § 50 første punktum:

Stiftelsestilsynet kan bare foreta omdanning etter søknad fra oppretteren eller styret.

Regelen anses som uttømmende, dvs. at i realiteten er det kun *stiftelsens styre* og *oppreteren* som kan ta initiativ til omdanning.

Stiftl. § 50 annet punktum hjemler adgang for Stiftelsestilsynet til å foreta omdanning *av eget tiltak*, under gitte forutsetninger:

Stiftelsestilsynet kan likevel foreta omdanning av eget tiltak, hvis det åpenbart foreligger forhold som nevnt i § 46 første ledd, og oppretteren eller stiftelsens styre ikke selv søker om omdanning.

Forutsetningene for at Stiftelsestilsynet av eget tiltak skal foreta omdanning, er *for det første* at ett av vilkårene for omdanning i § 46 første ledd *åpenbart* er tilstede (se avsnitt 4.3.2 på neste side), og *for det andre* at oppretteren eller stiftelsens styre ikke selv søker om omdanning.

Oppretterens forbud mot å tillegges omdanningsmyndighet. Vedtektene kan tillegge andre omdanningsmyndighet. Men for å styrke kravene til selvstendighet, og legge forholdene til rette for en mest mulig uavhengig forvaltning av stiftelsen, er det i loven gitt uttrykkelig forbud mot at *oppreteren* tillegges omdanningsmyndighet, jf. stiftl. § 48 annet ledd annet punktum:

Oppretteren av en stiftelse kan likevel ikke gis slik myndighet.

Klageadgang. Hvis Stiftelsestilsynet ikke godkjenner omdanningen, vil det være adgang til å påklage enkeltvedtaket til Justisdepartementet, og eventuelt til å bringe et enkeltvedtak fra departementet inn for domstolen for prøvelse ([5] s. 447).

Plikt til å innhente uttalelse. Før et omdanningsvedtak kan treffes, skal det innhentes uttalelse fra oppretteren og fra stiftelsens styre dersom forslaget er fremmet fra oppretteren, jf. stiftl. § 49 første og siste punktum:

Før Stiftelsestilsynet eller den som i tilfelle er gitt omdanningsmyndighet etter vedtektene, treffer vedtak om omdanning, skal det innhentes uttalelse fra oppretteren, hvis ikke det er oppretteren selv som har søkt om omdanning. [...] Det skal også innhentes uttalelse fra styret, hvis ikke det er styret selv som skal treffe vedtaket, eller det er styret som har søkt om omdanning.

Det er altså en *plikt* å innhente uttalelse, men hverken oppretteren eller styret har noen vetorett i omdanningsspørsmålet. Det må likevel være en forutsetning at uttalelsene tillegges betydelig vekt, og at det bare rent unntaksvis kan bli spørsmål om å foreta en omdanning som styret eller oppretteren er uenig i ([5] s. 448).

4.3.2 Når kan omdanning finne sted?

Det er ingen som har *rettskrav* på en endring eller opphevelse av en stiftelse. Stiftelsesloven § 46 første ledd oppstiller vilkår for omdanning, og minst ett av disse (a-d) må foreligge:

Omdanning kan foretas når en bestemmelse i vedtektene eller den rettslige disposisjonen som danner grunnlaget for stiftelsen

- a) *ikke lar seg etterleve, for eksempel fordi stiftelsens kapital er utilstrekkelig til å tilgodese dens formål på en rimelig måte,*
- b) *er åpenbart unyttig,*
- c) *er i strid med hensikten i den disposisjonen som danner grunnlaget for stiftelsen, for eksempel fordi oppretterens forutsetninger for bestemmelsen har sviktet, eller*
- d) *er åpenbart uheldig eller åpenbart ufornuftig.*

Vilkårene her er en uttømmende opplisting av de tilfellene hvor omdanning kan finne sted. Det betyr at dersom *ingen* av vilkårene er til stede, vil omdanning være avskåret ([5] s. 465).

Omdanning kan foretas på grunnlag av forhold som forelå allerede da stiftelsen ble opprettet – opprinnelige forhold. Dette gjelder i prinsipielt i forhold til alle omdanningsgrunnene i § 46 første ledd, herunder § 46 første ledd bokstave c. Når det her heter at “*oppretterens forutsetninger for bestemmelsen har sviktet*”, refererer det seg således både til *opprinnelige* (uriktige) og *etterfølgende* (bristende) forutsetninger: Sviktende forutsetninger er i så måte en fellesbetegnelse. Men omdanning på grunn av opprinnelige forhold reiser særlige spørsmål i relasjon til ugyldighetsspørsmålet ([1] s. 220). Se også avsnitt 4.2 på side 12 om ugyldighet.

Dersom det aktuelle forholdet innebærer at stiftelsen må anses ugyldig allerede fra opprettelsestidpunktet, kan det ikke foretas omdanning for å eliminere ugyldigheten.

Hva som skal regnes som henholdsvis *ugyldighets-* og *omdanningsgrunner*, kan være problematisk å avgjøre. Det som imidlertid er klart er at ugyldighet vil kunne foreligge hvor vilkårene etter stiftelsesdisposisjonen i § 2 første punktum (se avsnitt 3 på side 8) ikke er oppfylt. Etter omstendighetene vil det samme være tilfellet, dersom opprettelsesdisposisjonen rammes av en avtalerettslig ugyldighetsgrunn ([5] s. 461).

Rettsvirkningen av ugyldighet er som regel at man ser bort fra hele stiftelseskonstruksjonen, ved at stiftelsen anses som ikke opprettet og således ikke-eksisterende ([5] s. 461).

Omdanning forutsetter derimot at stiftelsen er gyldig opprettet i samsvar med § 2 første punktum (jf. avsnitt 3 på side 8) ([5] s. 461).

Situasjonen kan imidlertid likevel være den at det allerede på opprettelsestidspunktet forelå forhold som oppretteren ikke (i tilstrekkelig grad) var klar over og som innholdsmessig kvalifiserer til omdanning, uten at forholdet utgjør en ugyldighetsgrunn ([5] s. 461).

Forutsatt at forholdet lar seg rubrisere under én (eller flere) av omdanningsgrunnene i § 46, kan omdanning finne sted også for forhold som forelå allerede på opprettelsestidspunktet ([5] s. 462).

4.3.3 *Hva kan omdanningsvedtaket gå ut på?*

Omdanningsvedtakets innhold reguleres av stiftl. § 47, som i begge ledd peker på det opprinnelige formålet som premissgivende:

I første ledd handler det om omdanning som gjelder formålet eller en annen bestemmelse av vesentlig vekt, mens andre ledd omtaler opphevelse av stiftelsen.

Ved omdanning etter første ledd skal omdanningen så langt som mulig tilpasses det opprinnelige formålet.

Ved omdanning etter andre ledd, dvs. opphevelse etter § 52, skal restkapitalen brukes på en måte som samsvarer med det opprinnelige formålet. Dersom dette ikke er mulig, f.eks. ved at et slikt formål ikke finnes, skal kapitalen overføres til et almennyttig formål. En slik tildeling til almennyttig formål *får bare anvendelse der kapitalen hverken kan brukes i samsvar med stiftelsens formål eller et beslektet formål*. ([1] s. 231).

I forarbeidene til loven (stiftl. § 47) er det forutsatt at annet ledd andre punktum, dvs. at kapitalen går til et almennyttig formål, bare vil bli anvendt i unntakstilfeller, fordi det i praksis som regel vil foreligge et tilsvarende eller lignende formål som kapitalen kan avsettes til. ([1] s. 231 og [4] s. 77-78).

4.3.4 **Saksbehandlingsregler for omdanning**

Saksbehandlingsreglene for omdanning er gitt i stiftl. §§ 49-55. For dette dokumentet er det disse som er av interesse:

- § 49 Saksbehandling ved omdanning
- § 50 Stiftelsestilsynets omdanningsmyndighet
- § 51 Stiftelsestilsynets prøving av omdanningsvedtak
- § 52 Opphevelse av stiftelser

§ 49 Saksbehandling ved omdanning Før Stiftelsestilsynet eller den som er gitt omdanningsmyndighet etter vedtektene, treffer vedtak om omdanning, skal det innhentes uttalelse fra oppretteren, hvis ikke det er oppretteren selv som har søkt om omdanning. Det skal også innhentes uttalelse fra styret hvis ikke det er styret som skal treffe vedtaket eller har søkt om omdanning.

Lovens ordlyd innebærer plikt til å innhente uttalelse. Men det er likevel ikke slik at manglende uttalelse kan avskjære et omdanningsvedtak. Oppretteren og styret skal *gis mulighet* til å uttale seg. Velger de å la være og det er satt rimelig frist, er det ikke til hinder for gjennomføring av omdanningen. § 49 foreskriver bare en *uttalerett*, og hverken oppretteren eller styret har dermed noen *vetorett* i omdanningsspørsmålet. Det er likevel rimelig klart at det må være en forutsetning at uttalelsen fra oppretteren eller stiftelsens styre tillegges betydelig vekt, og at det *bare rent unntaksvis* kan bli spørsmål om å foreta en omdanning som styret eller oppretteren er uenig i. ([1] s. 236-237).

§ 50 Stiftelsestilsynets omdanningsmyndighet Hovedregelen er at Stiftelsestilsynet bare kan iverksette omdanning etter søknad fremsatt av oppretteren eller styret. Bestemmelsen innebærer også at *bare* styret eller oppretteren kan fremsette en slik søknad, da bestemmelsen anses for en uttømmende opplisting over hvem som kan fremsette en slik søknad.

Stiftelsestilsynet kan foreta omdanning etter eget tiltak, under gitte forutsetninger: for det første må vilkårene for omdanning etter § 46 første ledd (se 4.3.2 på side 18) foreligge, for det andre at oppretteren eller stiftelsens styre ikke selv søker om omdanning. ([1] s. 238).

§ 51 Stiftelsestilsynets prøving av omdanningsvedtak Det er påbud om at Stiftelsestilsynet skal prøve omdanningsvedtaket. Når tilsynet mottar melding om omdanningsvedtak, skal vedtaket prøves om det er i samsvar med stiftelsesloven og vedtektene, før vedtaket registreres i Stiftelsesregisteret. Omdanningsvedtak er ikke gyldige, og kan ikke praktiseres før det er godkjent etter denne prøvelsen av Stiftelsestilsynet. ([1] s. 239).

§ 52 Opphevelse av stiftelser Denne bestemmelsen i stiftelsesloven er såvidt sentral for problemstillingen som drøftes i dette dokumentet, at ordlyden hitsettes i sin helhet:

Når det er truffet vedtak om å oppheve en stiftelse, og vedtaket i tilfelle er godkjent etter § 51, skal Stiftelsestilsynet velge et avviklingsstyre for stiftelsen, som trer i stedet for styret og i tilfelle daglig leder.

Stiftelsestilsynet skal kunngjøre vedtaket om å oppheve stiftelsen i Brønnøysundregistrenes elektroniske kunngjøringspublikasjon. I kunngjøringen skal stiftelsens kreditorer varsles om at de må melde sine krav til avviklingsstyrets leder innen seks uker fra kunngjøringen. Navn og adresse til avviklingsstyrets leder skal fremgå av kunngjøringen. Alle kreditorer med kjent adresse skal så vidt mulig ha særskilt varsel.

Avviklingsstyret skal lage en fortegnelse over stiftelsens eiendeler, rettigheter og forpliktelser og gjøre opp en balanse med henblikk på avvikling av stiftelsen. Fortegnelsen og balansen skal i revidert stand sendes Stiftelsestilsynet.

Stiftelsens eiendeler skal omgjøres i penger så langt det er nødvendig for å dekke dens forpliktelser. Avviklingsstyret skal sørge for at forpliktelsene blir dekket i den utstrekning ikke kreditor frafaller sitt krav eller samtykker i å ta en annen som debitor i stedet. Kan en kreditor ikke finnes, eller nekter han eller hun å motta sitt tilgodehavende, skal beløpet deponeres i Norges Bank etter reglene i lov 17. februar 1939 nr. 2 om deponering i gjeldshøve. Det som er igjen av eiendeler etter at kreditorene er dekket etter annet og tredje punktum, skal utdeles til formål som nevnt i § 47 annet ledd, men ved utdelingen skal det tas forbehold om at eiendelen eller beløpet kan kreves tilbake i den utstrekning dette er nødvendig for å dekke kreditorer som ikke er dekket etter annet og tredje punktum.

Etter avsluttet utbetaling fremlegges revidert oppgjør for Stiftelsestilsynet, som skal godkjenne oppgjøret og registrere at stiftelsen er opphevet. Overfor kreditor som ikke har fått dekning etter fjerde ledd, hefter avviklingsstyrets medlemmer solidarisk uten begrensning, hvis det ikke godtgjøres at de har opptrådt med tilbørlig aktsomhet. Krav mot den som har mottatt eiendeler etter fjerde ledd siste punktum, og krav mot avviklingsstyrets medlemmer foreldes tre år etter at det ble registrert at stiftelsen var opphevet.

Første ledd: Ved opphevelse av en stiftelse, er det Stiftelsestilsynet som velger avviklingsstyret, og det er intet til hinder for at medlemmer av stiftelsens styre velges til avviklingsstyre. ([1] s. 241).

Tredje ledd: Avviklingsstyret skal gjøre en fortegnelse over stiftelsens eiendeler, rettigheter og forpliktelser, og gjøre opp balanse med henblikk på avvikling. Denne sendes Stiftelsestilsynet. ([1] s. 243).

Fjerde ledd: Eiendelene skal så langt mulig omgjøres i penger og stiftelsens forpliktelser betales så langt som mulig. Er det igjen eiendeler i stiftelsen etter at gjeld og forpliktelser er gjort opp, skal disse utdeles til formål som nevnt i stiftl. § 47 annet ledd (jf. avsnitt 4.3.3 på side 19), dvs. til formål som samsvarer med stiftelsens formål, eller til allmennyttig formål.

(Avviklings-)styret plikter å ta forbehold om at eiendeler eller beløp som utdeles etter fjerde ledd, kan kreves tilbake i den utstrekning dette er nødvendig for å dekke kreditorer som ikke er dekket etter § 52 fjerde ledd annet punktum. ([1] s. 244).

Femte ledd: Har avviklingsstyret forsømt seg og ikke tatt forbehold, kan kreditor søke dekning hos avviklingsstyrets medlemmer, som hefter solidarisk uten begrensning for slike krav, hvis det ikke godtgjøres at de har opptrådt med tilbørlig aktsomhet. ([1] s. 245).

Utdelingsforbud Ved opphevelse av stiftelser etter stiftl. § 52, rammes oppretteren av *utdelingsforbudet* i stiftl. § 19 annet ledd:

Det kan ikke foretas utdelinger til oppretteren, til oppretterens nærstående etter § 5 bokstav a, eller til selskap der noen av disse hver for seg eller til sammen har slik bestemmende innflytelse som nevnt i § 4 tredje ledd. Hvis det foreligger særlige grunner, kan Stiftelsestilsynet gjøre unntak fra første punktum.

Knudsen og Woxholt knytter bla. disse kommentarene til utdelingsforbudet ([1] s. 109):

“Det må være klart at oppretteren naturligvis ikke kan motta ”egentlige“ utdelinger fra stiftelsen, f.eks. i penger eller andre ytelser, som gjør at han får en posisjon på linje med (eller i stedet for) andre som eventuelt måtte oppfylle formålet. Han kan således hverken formelt eller reelt gjøres til destinatar og med grunnlag i dette motta utdelinger, enten fordi det måtte være bestemt i vedtektene eller fordi styret måtte beslutte det i enkelttilfelle.”

“Dette gjelder uavhengig av hva utdelingene består i: Om det er tale om penger, eller andre former for økonomiske goder (løsøre, fast eiendom, immaterialia, fordringer mv), er denne muligheten stengt.”

Til dispensasjonsregelen i stiftl. § 19 andre punktum, bemerker Knudsen og Woxholt dette ([1] s. 108):

“Ved praktiseringen av dispensasjonshjemmelen i § 19 annet ledd annet punktum må det tas i betraktning at dette er en snever

unntaksregel.”

I lovforarbeidene omtales dispensasjonsregelen slik ([4] s. 93):

“Utvalget har i annet ledd tredje punktum foreslått at Stiftelses-tilsynet får kompetanse til å gjøre unntak fra forbudet mot utdelinger til oppretteren mv når særlige grunner foreligger. Dette er ment som en snever unntaksregel. Formålet er å unngå at ideelle organisasjoner ol som, eventuelt sammen med andre slike organisasjoner, oppretter en stiftelse til et formål som organisasjonen ivaretar, skal være forhindret fra å motta utdelinger fra stiftelsen. Et annet tilfelle som kan omfattes er f eks hvor en person har avgitt en formuesverdi til en stiftelse som har til formål å legge forholdene til rette for personer med en bestemt sykdom, og hvor denne senere får samme sykdom. I disse tilfellene er det ikke en så nær identifikasjon mellom oppretteren og formålet som hovedregelen ellers tilsikter å motvirke følgene av.”

Det er hensynet til å beskytte stiftelsens selvstendige stilling, kapitalgrunnlag og formål, som er lovgrunnen for utdelingsforbudet. ([1] s. 108).

I lovforarbeidene pekes det på at utdelingsforbudet også omfatter oppløsning av stiftelser ([4] s. 21):

“Spesielt kan det påpekes at det ligger i stiftelsesformen som sådan at ingen med grunnlag i eierskap kan råde over stiftelsens kapital. F.eks. kan oppretteren eller dennes nærstående ikke overføre stiftelsens midler og overskudd til seg ved utdelinger eller ved oppløsning.”

Det er således grunn for å anta at utdeling til oppretter ved opphevelse av stiftelse faller utenfor det snevre unntaket gitt i dispensasjonsregelen i stiftl. § 19 annet ledd tredje punktum.

5 Rettssubjekter i Den norske kirke

Et rettssubjekt er enhver som har rettsevne¹³, det vil si enhver som kan ha rettigheter og plikter. Ikke bare mennesker, men også juridiske personer (foreninger, aksjeselskaper, stiftelser, kommuner, fylkeskommuner, staten osv.) har rettsevne og er dermed rettssubjekter.

I trossamfunnsloven § 11 fremgår det at både *soknet* og *rettssubjektet Den norske kirke* (rDnk) er egne rettssubjekter:

¹³Rettsevne er det å kunne ha juridisk bindende rettigheter og plikter. Både fysiske personer og juridiske personer har rettsevne. Den som har rettsevne kalles rettssubjekt.

§ 11. Soknet og Den norske kirke

Soknet er den grunnleggende enheten i Den norske kirke og kan ikke løses fra den.

Både soknet og Den norske kirke er egne rettssubjekter og har rettigheter og forpliktelser, er part i avtaler med private og offentlige myndigheter og har partsstilling overfor domstoler og andre myndigheter.

Kirkemøtet opptrer på vegne av rettssubjektet Den norske kirke, og menighetsrådet opptrer på vegne av soknet, når ikke annet er fastsatt i eller i medhold av lov.

Kirkemøtet kan fastsette at ett eller flere organer skal ivareta oppgaver for flere sokn. Kirkemøtet gir nærmere regler om oppgavefordeling mellom soknets organer.

5.1 Juridiske personer representeres av organer

Juridiske personer som rettssubjekter må ha noen til å representere seg, normalt en type organ. Eksempler på slike organer er styrer i aksjeselskaper og kommunestyre i kommunene. Det følger av trossamfunnsloven at Kirkemøtet opptrer på vegne av rettssubjektet Den norske kirke, og *menighetsrådet* opptrer på vegne av soknet, *når ikke annet er fastsatt i eller i medhold av lov.*

Det er heller ikke uvanlig at rettssubjekter med en omfattende virksomhet har *flere* representative organer med definert ansvar og myndighet. Felles for disse organene er at de henter sin rettslige handleevne fra det samme rettssubjektet. Dette gjelder f.eks. staten som har bl.a. Kongen i statsråd, departementer, direktorater, tilsyn osv. Alle disse organene henter sin rettslige handleevne fra det samme rettssubjektet: staten. I kirken har rDnk flere representative organer, der man i tillegg til Kirkemøtet har Kirkerådet og bispedømmerådene som representative organer.

Trossamfunnsloven § 11 fjerde ledd slår fast at Kirkemøtet kan fastsette at flere organer skal ivareta oppgaver for flere sokn, og gi nærmere regler om oppgavefordeling mellom soknets organer. Dette har Kirkemøtet gjort gjennom Forskrift for kirkeordning for Den norske kirke (Kirkeordningen), hjemlet slik:

Fastsatt av Kirkemøtet 30. mars 2019 med hjemmel i lov 24. april 2020 nr. 31 om tros- og livssynssamfunn (trossamfunnsloven) § 11 fjerde ledd, § 12, § 15 og § 17.

Kirkemøtet fastsetter *soknets organer* i Kirkeordningen § 8 første ledd:

I hvert sokn skal det være et menighetsråd. I kommuner med flere sokn skal det i tillegg være et kirkelig fellesråd.

Rettssubjektet soknet er altså representert av to organer, som *begge henter sin rettslige handleevne fra soknet*: Menighetsrådet og fellesrådet.

Kirkemøtet fastsetter videre en oppgavefordeling mellom disse. Menighetsrådets ansvar og oppgaver er *negativt avgrenset*, dvs. menighetsrådet har ansvar for alt i soknet som ikke eksplisitt er lagt til fellesrådet eller annet organ. Tilsvarende er fellesrådets ansvar og oppgaver *positivt avgrenset*, dvs. entydig definert (i kirkeordningen).

5.2 Menighetsrådets oppgaver.

Menighetsrådets oppgaver og ansvar er gitt av kirkeordningen § 12:

§ 12. Menighetsrådets oppgaver

Menighetsrådet skal ha sin oppmerksomhet henvendt på alt som kan gjøres for å vekke og nære det kristelige liv i soknet, særlig at Guds ord kan bli rikelig forkynt, syke og døende betjent med det, dømte gis trosopplæring, barn og unge samlet om gode formål og legemlig og åndelig nød avhjulpet.

Menighetsrådet har ansvar for at kirkelig undervisning, kirkemusikk og diakoni innarbeides og utvikles i soknet.

Menighetsrådet avgjør om det skal tas opp offer eller foretas innsamling i kirken og forvalter de midler som blir samlet inn, bevilget eller gitt som gave til kristelig virksomhet i soknet, med mindre annet er fastsatt. Avgjørelse om opprettelse av stillinger skal godkjennes av kirkelig fellesråd.

Menighetsrådet medvirker ved tilsetting i kirkelige stillinger etter de regler som gjelder til enhver tid.

Menighetsrådet innbyr minst en gang i året de tilsatte i soknet til å ta del i rådets drøftinger om menighetsforholdene og de oppgaver som foreligger.

Menighetsrådet forbereder og gir innstilling til avgjørelse i alle saker som legges frem for menighetsmøtet, jf. § 13, eller som menighetsmøtet selv tar opp.

Menighetsrådet gir hvert år menighetsmøtet en orientering om det kristelige arbeidet i soknet.

Menighetsrådet skaffer til veie de opplysninger og gir de uttalelser som kirkelig myndighet ber om.

5.3 Fellesrådets oppgaver.

Tilsvarende er fellesrådets oppgaver gitt av kirkeordningen § 17:

§ 17. Kirkelig fellesråds oppgaver

Kirkelig fellesråd skal ivareta administrative og økonomiske oppgaver på vegne av soknene, utarbeide mål og planer for den kirkelige virksomhet i kommunen, fremme samarbeid mellom menighetsrådene og ivareta soknenes interesser i forhold til kommunen.

Kirkelig fellesråd er ansvarlig for

- a bygging, drift og vedlikehold av kirker,*
- b anlegg, drift og forvaltning av gravplasser,*
- c opprettelse og nedleggelse av stillinger som lønnes over fellesrådets budsjett,*
- d anskaffelse og drift av kirkekontor,*
- e administrativ hjelp for prostens når kirkens virksomhet nasjonalt yter tilskudd til det,*
- f anskaffelse av lokaler, utstyr og materiell til konfirmasjonsopplæring.*

Kirkelig fellesråd foretar tilsetting av og har arbeidsgiveransvaret for alle tilsatte som lønnes over fellesrådets budsjett. Før tilsetting og fastsetting av instruks skal vedkommende menighetsråd gis anledning til å uttale seg. Kirkelig fellesråd kan bemyndige menighetsråd til å utøve tilsettingsmyndighet og andre arbeidsgiverfunksjoner for stilling hvor dette ellers ville ligge til fellesrådet. Kirkelig fellesråd kan også tildele utvalg som nevnt i § 41 første ledd myndighet til å foreta tilsetting og treffe avgjørelser i saker som gjelder forholdet mellom soknene eller soknet som arbeidsgiver og de tilsatte.

Kirkelig fellesråd forvalter inntekter og formue knyttet til kirke og kirkefond, tilskudd til kirkelig virksomhet fra kommunen eller kirkens virksomhet nasjonalt og midler menighetsråd stiller til fellesrådets disposisjon for å løse oppgaver i soknene.

Kirkelig fellesråd utfører for øvrig de oppgaver som etter avtale blir overlatt det av det enkelte menighetsråd.

5.4 Soknet som rettssubjekt.

Soknet fikk sin rettslige stilling som selvstendig rettssubjekt atskilt fra kommunene i kirkeloven av 1997. Trossamfunnsloven erstattet kirkeloven i 2021, og det følger av denne at soknet er eget rettssubjekt.

Med hjemmel i trossamfunnsloven, vedtok Kirkemøtet kirkeordningen. Her fastslås soknets organer (dvs. menighetsråd og fellesråd), og oppgave- og ansvarsfordelingen mellom disse. Rettslig sett er altså *soknet* representert av to organer som begge henter sin rettslige handlevne fra soknet. Oppgavene og ansvaret er fordelt mellom disse to organene i kirkeordningen, men de representerer likevel samme rettssubjekt. Fellesrådet og menighetsrådet representerer altså rettslig sett ett og samme rettssubjekt, men er ikke i seg selv rettssubjekter.

Det er derfor meningsløst med økonomiske eller rettslige krav mellom disse to organene. De er begge organer som representerer samme rettssubjekt ved en oppgavefordeling gitt av kirkeordningen. Videre er de begge folkevalgte organer, det ene (menighetsrådet) direkte valgt, og det andre (fellesrådet) indirekte valgt ved at det er menighetsrådene som velger til fellesrådet.

5.5 Betydning for stiftelser.

I relasjon til spørsmålet knyttet til en stiftelse og rollen som oppretter, kan man se hen til trossamfunnsloven § 11 annet ledd. Etter denne bestemmelsen, er det soknet som har [...] *rettigheter og forpliktelser, er part i avtaler med [...] offentlig myndigheter og har partsstilling overfor domstoler og andre myndigheter*.

Man må formode at Stiftelsestilsynet faller under betegnelsen “*andre myndigheter*” her.

Dette vil si at det nok er likegyldig om det er et fellesråd som opptrer som oppretter av en stiftelse, dvs. den som formelt undertegner opprettelsesdisposisjonen, eller om det er menighetsrådet som gjør det. Rettslig sett er det soknet/soknene som antakeligvis vil bli sett som oppretter av stiftelsen etter stiftelsesloven (avtalekompetanse).

Forholdet med at soknet som rettssubjekt er representert av to organer med oppgave- og ansvarsfordeling, vil formodentlig også slå inn i relasjon til både selvstendighetskravet og det uttrykkelige utdelingsforbudet for en stiftelse tilbake til stiftelsens oppretter. Altså: en stiftelse opprettet av et fellesråd må antas å være avskåret fra utdelinger til et menighetsråd innenfor det samme fellesrådets område. Eller sagt på en annen måte: Soknene kan ikke opprette en stiftelse som driver utdelinger til seg selv gjennom sine organer, hverken gjennom fellesråd eller menighetsråd.

6 Stiftelsen Trysil kirke- og kulturstiftelse - en vurdering av mulighetene

6.1 Bakgrunn

6.1.1 Kilden til stiftelsens grunnkapital

Trysil kirkelig fellesråd mottok gjennom testamente en arv på ca. 1,9 millioner kroner i 2019, jf. skifteattest fra Sør-Østerdal tingrett datert 16.07.2019.

Skifteattesten er i tråd med kirkeordningen § 17 (Se avsnitt 5.3 på side 26) om kirkelig fellesråds oppgaver på vegne av soknet.

Testamentet er datert 28.07.2006, og arvelater testamenterer formuen til disse formålene:

- a) *Filadelfiamenigheten skal overta $\frac{1}{2}$ av det vi etterlater oss og hvor dette skal benyttes til gode formål i Trysil.*
- b) *Trysil Kirke skal overta $\frac{1}{2}$ og som skal øremerkes påkostning av kirkebygget eller kjøp av nødvendig utstyr til kirken, som orgel eller annet som er nødvendig til de kirkelige aktivitetene.*

Testamentsfullbyrder er Advokat Per Martin Borg, Elverum.

Et halvt år senere, i epost til avd. Borg den 13.02.2020, sender kirkeverge Marion Olsen følgende spørsmål:

Trysil kirkelige fellesråd har fått tilbud om å kjøpe Misjonshuset i Trysil sentrum. Dette bygget leier vi i dag til for eksempel "Middag på tvers", et diakonalt tiltak til alle av Trysils innbyggere. For å kunne opprettholde dette tilbudet, trengs dette bygget. Det vil også åpner for mer trosopplæringstiltak, som for eksempel småbarnsang og konfirmantundervisning. Det er også tenkt å kunne engasjerer seg mer i integreringsarbeid, og det vil også være mulig å leie salen (for en rimelig penge), til minnesamvær eller andre aktiviteter, som for eksempel bursdagsfeiring.

Så er spørsmål, faller det utenfor det som er intensjonen i testamentet?

Vi mener det er en unik mulighet for kirken å skape en arena for aktivitet for Trysils innbyggere.

Til dette spørsmålet svarer testamentsfullbyrder avd. Borg samme dag følgende:

Testamentsbestemmelsen lyder som følger:

Trysil Kirke skal overta $\frac{1}{2}$ og som skal øremerkes påkostning av

kirkebygget eller kjøp av nødvendig utstyr til kirken, som orgel eller annet som er nødvendig til de kirkelige aktiviteter

Jeg vurderer testamentsbestemmelsen slik at arven er ment å bidra til påkostninger/innkjøp av bygg/utstyr. Altså bidrag til håndfaste verdier. Videre er bestemmelsen negativt avgrenset mot ordinære driftsutgifter (lønn til ansatte m.v.). Altså ville det ikke vært i samsvar med testamentet å benytte arvemidlene til å betale f.eks. nyansettelser.

Misjonshuset vil være en fast og varig verdi. Så lenge bruken av huset skal bidra til kirkelige aktiviteter i tråd med testamentets forutsetning, så mener jeg anvendelsen av midlene er godt i samsvar med testamentets forutsetninger. Det er også et poeng at bruken av midlene kommer kirkesamfunnet i Trysil til gode – noe som synes å ha vært viktig for avdøde når testamentets punkt 4 a) og b) leses i sammenheng.

Jeg mener derfor en slik anvendelse av arven faller innenfor intensjonen i testamentet.

Testamentsfullbyrderen bekrefter altså på direkte spørsmål fra kirkevergen, at han mener det er innenfor intensjonen i testamentet å bruke av arvemidlene til å kjøpe “Misjonshuset” til det formålet som kirkevergen beskriver og som testamentsfullbyrder gjentar som premiss: *“Så lenge bruken av huset skal bidra til kirkelige aktiviteter i tråd med testamentets forutsetning, så mener jeg anvendelsen av midlene er godt i samsvar med testamentets forutsetninger.”*

6.1.2 Opprettelsesdisposisjon

På grunnlag av avklaringene rundt bruk av arvemidlene, vedtar Trysil kirkelige fellesråd å opprette en stiftelse med grunnkapital hentet fra arvemidlene, og la denne kjøpe “Misjonshuset”. Dette gjøres ved opprettelsesdisposisjon i enstemmig vedtak i sak 25/20 i Trysil kirkelige fellesråds møte 13.10.2020:

Stiftelsen “Trysil kirke- og kulturstiftelse” opprettes i tråd med fremlagt forslag til stiftelsesdokument med endringer som har fremkommet i møte. [...]

Vedtaket bygger på et tidligere enstemmig vedtak, jf. sak nr. 15/20 i fellesrådets møte 16.06.2020, om å opprette en stiftelse *for å erverve Storvegen 11 (Misjonshuset)* ved å disponere 1.000.000,- av arven fra Granheim/Flendalen, og å inngå kjøpekontrakt på vegne av stiftelsen som dennes oppretter:

Det opprettes en stiftelse for å erverve Storvegen 11 (Misjonshu-

set).

Oppretteren er Trysil kirkelige fellesråd.

Kr 1 000 000 (1 million) av arven fra Granheim/Flendalen gis som gave til stiftelsen og utgjør egenkapitalen til kjøpet av huset.

Et ad-hoc-utvalg bestående av Marianne Fjelltveit, Håvard Lepperød, Veronika Johnsen og kirkevergen utarbeider forslag til stiftelsesdokumenter så snart som mulig.

Kjøpekontrakt inngås med “selskap under stiftelse eller etter ordre, c/o leder Trysil Kirkelige Fellesråd” som kjøper.

6.1.3 Formålet

En stiftelse sies å være “eid av sitt formål” (jf. 3 på side 8). Formålet er helt sentralt i stiftelsesdefinisjonen, sammen med formuen som stilles til rådighet for formålet, og selvstendighetskravet til stiftelsen. Det er stiftelsens formål som gir styret mandat og oppgave, og tar den plassen som en eier eller medlemmer ville hatt i andre organisasjonsformer.

Trysil kirke- og kulturstiftelses formål er (jf. vedtektene § 2):

Stiftelsen er en alminnelig stiftelse som har til formål gjennom å eie, forvalte, leie ut og stille lokaler tilgjengelig, å fremme kirkelig, diakonalt, sosialt og kulturelt arbeid i Trysil, etter nærmere bestemmelse av stiftelsens styre.

Stiftelsen kan ta i mot gave, ta opp i seg andre legater og drive innsamling til drift av sitt formål og/eller forøkning av Stiftelsens kapital.

Stiftelsen kan også drive utdeling i tråd med sitt formål.

Stiftelsen skal ikke avlaste det økonomiske ansvaret som etter kirkeloven påligger kommune og fellesråd.

Stiftelsen har ikke næringsvirksomhet til formål.

Gjennom å opprette en stiftelse, knyttes formuesverdien som blir tilført stiftelsen for å kjøpe “Misjonshuset” til et formål som samsvarer med det formål som kirkevergen har beskrevet i sin epost til testamentsfullbyrderen 13.02.2020, og som testamentsfullbyrderen la til grunn som forutsetninger i sine eposter hhv. 13.02.2020 og 22.05.2024:

Misjonshuset vil være en fast og varig verdi. Så lenge bruken av huset skal bidra til kirkelige aktiviteter i tråd med testamentets forutsetning, så mener jeg anvendelsen av midlene er godt i samsvar med testamentets forutsetninger. Det er også et poeng

at bruken av midlene kommer kirkesamfunnet i Trysil til gode – noe som synes å ha vært viktig for avdøde når testamentets punkt 4 a) og b) leses i sammenheng. Jeg mener derfor en slik anvendelse av arven faller innenfor intensjonen i testamentet.

og

Opprettelse av stiftelse og kjøp av Storvegen 11 (tidlig Misjonshus) kan tolkes å være i samsvar med avdødes vilje, da det er en bygning som benyttes til kirkelige aktiviteter. Man strekker ordlyden litt, da et hus neppe er “utstyr” i bokstavelig forstand, men det er god sammenheng mellom investering i bygningsmasse nødvendig for kirkelige aktiviteter (Misjonshuset) og testamentet - slik jeg leser det.

Legger man til grunn testamentsfullbyrders vurdering av testamentet og aksepterer denne (hvilket er vanskelig å *ikke* gjøre), må det absolutt være akseptabelt at formuen da knyttes uløselig til formålet gjennom opprettelse av en stiftelse. Testamentsfullbyrder bekrefter da også et slikt synspunkt: *“Opprettelse av stiftelse og kjøp av Storvegen 11 (tidlig Misjonshus) kan tolkes å være i samsvar med avdødes vilje”.*

Avsetning til bundet fond i fellesrådets regnskap gir forøvrig *ikke* samme forpliktelse av formuesverdien til et formål rettslig sett, som en stiftelse gjør.

Utfra testamentets ordlyd og testamentsfullbyrders tolkning av denne, er det vanskelig å hevde at opprettelsen av en stiftelse med det formålet som er gitt, og ved bruk av deler av arven, er i konflikt med testamentet i slik grad at det skulle kvalifisere som ugyldighetsgrunn ved at forutsetningene svikter allerede ved opprettelsen.

Dersom en ny vurdering av testamentet skulle komme til motsatt konklusjon enn den som oppretteren la til grunn i opprettelsesdisposisjon hva gjelder bruk av arven, altså at det *ikke* er innenfor testators ønske å disponere arven slik det vitterlig er gjort, er dette neppe ugyldighetsgrunn utfra følgende resonnement:

Stiftelsen er ingen medkontrahent til oppretteren som kan ha bragt oppretteren i villfarelse eller på annen måte opptrådt slik at ugyldighet kan bli følgen. Grunnene til ugyldighet må derfor søkes i forhold omkring stiftelsen: F.eks. kan man komme til konklusjonen at fellesrådets disponering av midlene på det bundne fondet Granheim/Flendalen arvefond til opprettelse av stiftelsen var i strid med testamentet. Dette gjør neppe stiftelsen ugyldig, da fellesrådets disponering også kan betraktes som en bokførings- og/eller budsjettbeslutning hos fellesrådet som forholdsvis enkelt lar seg korrigere. Fellesrådet kan i etterkant enkelt fatte vedtak om at det bundne fondet

Granheim/Flendalen arvefond tilføres midler fra f.eks. eget disposisjonsfond tilsvarende hva som er disponert til stiftelsen. Dermed vil enhver ugyldighetsanførsel mot opprettelsen av stiftelsen begrunnet i bruk av arvemidlene nødvendigvis bortfalle.

6.1.4 Omdanningskompetansen

Det er styret i stiftelsen som har omdanningskompetansen, både når det gjelder vedtektsendringer og oppløsning, jf. §§ 16 og 17 i vedtektene:

§ 16, første punktum:

Omdanning, herunder vedtektsendringer, kan skje når et fulltallig Styre énstemmig beslutter dette.

og:

§ 17, første punktum:

Oppløsning kan skje når et fulltallig Styre énstemmig beslutter dette.

Konsekvensene av dette er at stiftelsestilsynet ikke av eget tiltak kan iverksette oppløsning (se avsnitt 4.3.1 på side 16.) Oppretteren (dvs. Trysil kirkelige fellesråd), har muligheten til å ta initiativ til omdanning, men det er likevel styret som må vedta oppløsning. I alle tilfeller er man bundet til de ufravikelige reglene i stiftl. kap 6 om omdanning.

Trysil kirkelige fellesråd er som oppretter under enhver omstendighet avskåret fra å gis omdanningsmyndighet, dvs. vedta oppløsning, jf. stiftl. § 48 andre ledd andre punktum.

6.1.5 Særskilt om Misjonskirkens rolle

Misjonskirken var opprinnelig eier av Storvegen 11 (Misjonshuset), og som først tok kontakt med fellesrådets leder i januar/februar 2020 om muligheten for overtakelse av Misjonshuset. Etter drøftinger og møter med Misjonskirken, ble det orientert i Trysil kirkelige fellesråd om dette i møte 31.03.2020 i lukket sak 11/20, hvorfra hitsettes følgende fra protokollen:

[...] Det er Misjonskirken Norge sentralt som vil være de som står for salget siden når nedleggelse av lokallag skjer, overdras eierskap av huset til Misjonskirken Norge sentralt. Huset har fått en takst på 2,5 mill.

[...]

Det er flere som er interessert i bygget.

[...]

Saken har vært opp til orientering i noen menighetsråd, men saken er her unntatt offentligheten da huset og tomtens beliggenhet gjør at det er mange interessenter inne og ser på eiendommen. På det åpne markedet vil selvsagt salget kunne innbringe kanskje det doble av taksten. Men for styret på Misjonshuset er det viktigere at det også i fremtiden drives kristent arbeid i huset. [...]

Selger (Misjonskirken Norge) var altså villig til å selge huset til en rimelig takst og utenfor det åpne markedet, og knytter samtidig et ønske eller muligens en underliggende forutsetning for et slik salg: *“Men for styret på Misjonshuset er det viktigere at det også i fremtiden drives kristent arbeid i huset.”*

I kjøpekontrakten kommer dette til uttrykk gjennom dels en klausul om deling av overskudd ved evt. salg og dels en forkjøpsrett på selger (Misjonskirken). Begge klausuler bortfaller etter 10 år. Fra kjøpekontrakten hitsettes:

Eiendommen overdras på følgende vilkår:

- *Ved salg av Eiendommen innen 10 år etter overtagelsen, skal et eventuelt nettopproveny etter dekning av salgskostnader og innfrielse av pantegjeld som knytter seg til påkostninger og vedlikehold av Eiendommen fordeles slik, i prioritert rekkefølge:*
 - *Kjøper mottar først NOK 2.500.000,-*
 - *Av eventuelt overskytende beløp mottar Kjøper et beløp tilsvarende verdien av oppgradering/oppussing i eierperioden.*
 - *Overskytende fordeles med lik del mellom Selger og Kjøper.*
- *Misjonskirken Norge, org. 960 474 708 skal ha forkjøpsrett til eiendommen ved hjemmelsoverføring. Forkjøpsretten skal bortfalle 15.06.2030. Forkjøpsretten gjelder kjøp til vanlig pris, jfr. Lov om løysingsrettar § 19, 1. ledd og må gjøres gjeldende innen 14 dager etter at forkjøpsrettshaver har mottatt melding om at det er inngått avtale om eierskifte. Denne forkjøpsrett skal tinglyses på eiendommen.*

Den økonomiske virkningen av denne klausulen er i realiteten en kombinasjon av en gjensidig bebyrdende avtale mellom partene og en ren gave til stiftelsen. Den gjensidig bebyrdende avtalen varer i 10 år i form av klausul om deling av overskudd ved evt. salg og forkjøpsrett til huset. Gaven består først i kjøpers (dvs. stiftelsens) andel i delingen av overskudd ved evt. salg, dernest i at disse klausulene oppheves etter 10 år, og stiftelsen er uten for-

pliktelser til selger. Dette representerer i realiteten en vesentlig andel av stiftelsens kapital, allerede fra starten av, og dermed en betydelig gave fra Misjonskirken til stiftelsen.

Uten at det er kommet til uttrykk i kjøpekontrakten for Misjonshuset, viser fellesrådets protokoll at selger, dvs. Misjonskirken, knytter et formål til sin gave til stiftelsen. Dette formålet er på alle måter i tråd med stiftelsens formål. Stiftelsens vedtekter i § 2, Stiftelsens formål, gir rom for en slik gave (jf. § 2 andre ledd):

Stiftelsen kan ta i mot gave, ta opp i seg andre legater og drive innsamling til drift av sitt formål og /eller forøkning av Stiftelsens kapital.

Det er vanskelig å se at Misjonskirkens gave til stiftelsen skal gi noen særlige rettigheter til Misjonskirken overfor stiftelsen. Snarere kan det se ut som at det heller legger en begrensning på at Misjonskirken ikke (sammen med oppretteren) kan være representert alene i styret (jf. stiftl. § 27). Dette er uansett ikke en aktuell problemstilling.

Dog kan klausulene om overskuddsdeling og forkjøpsrett innebære et tredjemannshensyn som beskyttes av omdanningsreglene i stiftl. kap 6, og fordrer nettopp at en evt. oppløsning av stiftelsen må følge reglene om omdanning, selv om man skulle kunne anføre ugyldighet som oppløsningsgrunn.

6.2 Hypotetiske måter å oppløse Trysil kirke- og kulturstiftelse på

6.2.1 Tilbakekallelse

Tilbakekallelse av stiftelsen i det foreliggende tilfellet synes uaktuelt som oppløsningsgrunn. Stiftelsen er bindende opprettet, og da er hovedregelen at det ikke finnes adgang til å “ombestemme seg”. Selv ikke om det skulle foreligge bristende forutsetninger eller villfarelse hos oppretteren, finnes det i realiteten grunnlag for tilbakekallelse. Se forøvrig avsnitt 4.1 på side 10.

Det er ikke anledning til å ta forbehold om tilbakeallsadgang under opprettelsen av stiftelsen, da det vil være i strid med stiftelsesdefinisjonen, og det er heller ikke gjort her. I så fall ville ikke stiftelsen blitt gyldig opprettet og registrert.

Det man generelt står igjen med som mulig grunnlag for tilbakekallelsegrunnlag etter at stiftelser er registrert, er avtalerettens såkalte *sterke ugyldighetsgrunner*¹⁴, og disse foreligger ikke.

¹⁴Falsk, forfalskning, grov tvang og manglende rettslig handleevne

Tilbakekallelse av stiftelsen kan utelukkes.

6.2.2 Ugyldighet

En stiftelse kan bli ansett som *ugyldig*. I så fall er det oppretteren eller den/de som har tilført stiftelsen formuesverdien som kan ha interesse av å reise ugyldighetsinnsigelse. Siden stiftelsen ikke er en medkontrahent til oppretteren, dvs. at stiftelsen ikke er opprettet på grunnlag av en avtale mellom stiftelsen og oppretteren, foreligger ikke muligheten for at stiftelsen har bragt oppretteren i villfarelse eller opptrådt slik at ugyldighet kan ha blitt følgen. Ugyldighetgrunnene må derfor skyldes forhold *omkring* stiftelsen og dens formål, eller i forhold (dvs. opplysninger) som tredjemenn kan ha kommet med. Se omdanning i avsnitt 4.3 på side 15.

Hvem kan reise ugyldighetsinnsigelse? I relasjon til Trysil kirke- og kulturstiftelse er Trysil kirkelige fellesråd oppretteren, og den som *kan* ha interesse av å reise ugyldighetsinnsigelse.

Legger man til grunn at Misjonskirken har solgt fast eiendom til stiftelsen til underpris, har Misjonskirken i realiteten tilført stiftelsen formuesverdi, og kan i teorien sies å ha interesse av en ugyldighetsinnsigelse.

Oppretteren Trysil kirkelige fellesråd representerer som organ Trysil sokn (jf. Kirkeordningen § 17). Likeledes representerer også Trysil menighetsråd soknet (jf. Kirkeordningen § 12). Utfra det forhold at begge representerer som organer det rettslige subjektet Trysil sokn, er det vanskelig å se for seg at Trysil menighetsråd kunne ha interesse av å fremme ugyldighetsinnsigelse evt. *i strid med Trysil kirkelige fellesråd sin oppfatning*, eller endog med Trysil kirkelige fellesråd som en motpart. Det ville også være meningsløst. Kirkeordningen hjemler en oppgavefordeling i organenes felles representasjon av soknet, som også gjør det vanskelig å se for seg at det ene organet (dvs. menighetsrådet) skulle kunne reise ugyldighetsanførsel mot opprettelsen av en stiftelse gjennomført av det andre organet (fellesrådet).

Hvem har fellesrådet opptrådt på vegne av i opprettelsesdisponeringen? I vurderingen av ugyldighet, må vi skille mellom to roller som fellesrådet har i denne sammenhengen.

Som mottaker av arven fra Granheim/Flendalen, og disponering av denne, handler antakelig Trysil kirkelige fellesråd som organ på vegne av soknet og rettssubjektet Trysil sokn.

Som oppretter av en stiftelse, handler Trysil kirkelige fellesråd på vegne av *alle* sokn i Trysil (og ikke ett av soknene særskilt).

Likeledes må vi også skille mellom, på den ene siden: arven og testators

formål og hensikt slik det kommer til uttrykk i testamentet (og testamentsfullbyrders vurderinger av dette), og, på den andre siden: Trysil kirkelige fellesråd sitt formål med opprettelse av stiftelsen. Selv om disse formålene skulle samsvare i sitt innhold og hensikt, er de likevel uttrykt av forskjellige personer i to helt forskjellige sammenhenger og anledninger: det ene formålet er uttrykt av testator i et testamente i 2006, og sier hva testator ønsker hvem som skal motta en arv og hva den skal brukes til. Det andre formålet er definert og uttrykt av organet Trysil kirkelige fellesråd som oppretter av en stiftelse 14 år senere, i 2020.

Å bruke arven som kapital til stiftelsen er i realiteten et økonomisk og bokføringsmessig valg på Trysil kirkelige fellesråds hånd. At Trysil kirkelige fellesråd knytter arvets formål etter testamentet til stiftelsens formål, handler kun om å vurdere om arven kan brukes til dette formålet, dvs. å finansiere Trysil kirkelige fellesråds opprettelse av stiftelsen. Det er et valg Trysil kirkelige fellesråd har gjort for disponering av bokførte midler. Trysil kirkelige fellesråd kunne i realiteten like gjerne opprettet den samme stiftelsen, med det samme formålet og grunnkapital, men ved en annen disponering av egne fondsmidler enn bruk av arven. Det er ingen egentlig knytning mellom testamentets formål og stiftelsens formål, enn nettopp dette at oppretteren har avklart betingelsen for å kunne disponere arven på den måten de har gjort. Trysil kirkelige fellesråd kunne like gjerne hentet midlene fra et ubundet disposisjonsfond og oppnådd det samme mhp. stiftelsens tilblivelse.

Det er slik sett en langt sterkere knytning mellom Misjonskirkens uttrykte ønske om bruk av huset slik det kommer til uttrykk i orienteringssak i fellesrådet 31.03.2020 i sak 11/20 og stiftelsens formål, i og med Misjonskirkens ønske (eller underliggende forutsetning) knytter seg til en gave til stiftelsen.

Hva kan føre til ugyldighet i Trysil kirke- og kulturstiftelse? I Justisdepartementets forarbeider til stiftelsesloven, pekes det på at ved en livsdisposisjon¹⁵ må det anses som en disposisjon på formuesrettens område som omfattes av avtaleloven. Videre peker departementet på at *“etterfølgende bristende forutsetninger kan tenkes å gi den som har opprettet stiftelsen en rett til å kalle disposisjonen tilbake.”*

Legger man departementets standpunkt i forarbeidene til stiftelsesloven om at det er avtaleloven som legges til grunn, er det avtaleloven § 36 som man må se på. Se 4.2.1 på side 13:

¹⁵Trysil kirkelige fellesråd sin opprettelse av Trysil kirke- og kulturstiftelse er gjort av et eksisterende organ, og er en livsdisposisjon. Se ellers fotnote til avsnitt 10 på side 13 om livsdisposisjon.

§ 36. En avtale kan helt eller delvis settes til side eller endres for så vidt det ville virke urimelig eller være i strid med god forretningsskikk å gjøre den gjeldende. Det samme gjelder ensidig bindende disposisjoner. [...].

Jusinfo.no peker her på at (jf. avsnitt 4.2.1 på side 13):

“Både forarbeidene og rettspraksis legger til grunn at det må en betydelig grad av urimelighet til for at en avtale helt eller delvis skal kunne settes til side, idet hensynet til forutberegnelighet, avtalefrihet og prinsippet om at avtaler skal holdes står meget sterkt i norsk rett.”,

og videre:

Avtaleloven § 36 er derfor en bestemmelse som etter rettspraksis brukes med atskillig varsomhet, slik at det bare er de mest graverende og samfunnsmessig klart uheldige avtaler som kan settes til side helt eller delvis i medhold av bestemmelsen. Adgangen til å benytte bestemmelsen er således meget snever.

Det er vanskelig å se at opprettelsen av Trysil kirke- og kulturstiftelse er beheftet med slik *betydelig grad av urimelighet* eller befinner seg blant *de mest graverende og samfunnsmessig klart uheldige avtaler*.

Nestorer innen stiftelsesretten (Knudsen og Woxholt) er ikke enige i departementets standpunkt om at det kan inntre ugyldighetsvirkninger etter registrering av en stiftelse, og at *det må forventes at Høyesterett ikke vil anvende avtalelovens § 36 på en måte som fører med seg tradisjonelle ugyldighetsvirkninger med tilbakeføring til oppretter*. (Jf. avsnitt 4.2 på side 13)

Woxolt mener likevel at *“de svake ugyldighetsgrunner, villfarelse og bristende forutsetninger likevel kan legges til grunn som opphørsgrunner, men med den følge at stiftelsen må gjennom en avvikling før den kan oppløses.”* (se avsnitt 4.2 på side 12). Dette fører likevel ikke til ugyldighet, men kan være opphørsgrunner i en omdanningsprosess som fører til oppløsning. Det er i så fall de ufravelige reglene i stiftelsesloven kapittel 6 som gjelder (omdanning).

De svake ugyldighetsgrunner kan vi se bort fra i dette tilfellet. Det er et organ bestående av 9 medlemmer som enstemmig har vedtatt opprettelse av stiftelsen. Forhold som simpel tvang, svik, utnyttelse, feilskrift etc. er ikke tilstede. Kan man likevel stå igjen med muligheten for villfarelse eller bristende forutsetninger?

Kan bruk av arven i strid med testamentet medføre ugyldighet av stiftelsen? Trysil kirke- og kulturstiftelse er opprettet med kapital fra

arven fra Granheim/Flendalen. Dersom dette skulle vise seg å ikke være en disponering av arven som er i tråd med testamentet, kan det føre til ugyldighet av stiftelsen? Vil en slik situasjon føre til ugyldighet etter departementets standpunkt i sine forarbeider til stiftelsesloven om avtalelovens anvendelse, dvs. avtl. § 36 om tilsidesettelse av avtaler? Kan Trysil kirkelige fellesråd handlet i villfarelse? Eller brister forutsetningene for opprettelsen av stiftelsen på dette punktet?

Jeg mener nei.

For det første: dersom disponeringen av arven til opprettelse av stiftelsen, mot formodning skulle vise seg å være i strid med testamentet, vil det likevel neppe kvalifisere til avtaleloven § 36 og rettspraksis her om *“en betydelig grad av urimelighet”* og *“bare de mest graverende og klart samfunnsmessig uheldige avtaler.”*

For det andre: Dersom det skulle vise seg at Trysil kirkelige fellesråd har opprettet stiftelsen vha. midler fra arven i strid med testamentet, er dette i tilfelle et brudd på *testamentets* formål, og ikke ugyldighetsgrunn for stiftelsen. Som anført over, er hhv. disponering av arven og opprettelsen av stiftelsen to forskjellige forhold, som kun er knyttet sammen i en vurdering om bruk av arven til et gitt formål. Trysil kirkelige fellesråd kunne enkelt valgt å finansiere opprettelsen av stiftelsen på annen måte. Trysil kirkelige fellesråds evt. brudd på testamentets forutsetninger for bruk av arven, kan like enkelt rettes opp av fellesrådet *uten* at det vedkommer stiftelsen eller opprettelsesdisposisjonen. (Hvorvidt det reelt sett er enkelt utfra fellesrådets økonomiske stilling, er ikke relevant. Poenget er at det neppe er avgjørende som ugyldighetsgrunn for opprettelsen av en stiftelse hvilken balansekonto fellesrådet henter kapitalen fra. Det lar seg likevel korrigere i et vedtak om budsjettendring.)

6.2.3 Opphevelse etter stiftl. § 52 (Omdanning)

Stiftelser er i prinsippet uforanderlige. Dette har bakgrunn i to forhold: Stiftelsen skal vare så lenge det er et behov som formålet kan bidra til å realisere og kapitalen er tilstede, og stiftelsen er selveiende, og dermed er det ingen utenforstående eierinteresser med legitimt grunnlag for å gjøre endringer av stiftelsen.

Opphevelse av en stiftelse er definert som omdanning, og må skje etter reglene i stiftelsesloven kapittel 6 (se avsnitt 4.3 på side 15).

Iht. vedtektene er det styret i Trysil kirke- og kulturstiftelse som har omdanningskompetansen, dvs. kan vedta oppløsning av stiftelsen. Så lenge styret krever å gjøre bruk av denne myndigheten, er det ingen andre som kan fatte et slikt vedtak, heller ikke Stiftelsestilsynet.

Dog kan Stiftelsestilsynet ta initiativ til opphevelse, under forutsetning om at (minst) ett av kriteriene for omdanning i stiftl. § 46 foreligger, og at hverken styret eller oppretteren (Trysil kirkelige fellesråd) selv søker om omdanning (opphevelse). Det samme gjelder for oppretteren: (Trysil kirkelige fellesråd) kan søke om omdanning (opphevelse), dersom kriterier for omdanning jf. stiftl. § 46 foreligger.

Det er likevel kun styret i Trysil kirke- og kulturstiftelse som har omdanningsmyndighet, dvs. kan *vedta* opphevelse.

Kriteriene for omdanning (opphevelse) er gitt i stiftl. § 46 første ledd (jf. avsnitt 4.3.2 på side 18). Vilkårene i loven er uttømmende, slik at minst ett av disse må være oppfylt for at Trysil kirke- og kulturstiftelse skal kunne oppheves:

Omdanning kan foretas når en bestemmelse i vedtektene eller den rettslige disposisjonen som danner grunnlaget for stiftelsen

a ikke lar seg etterleve, for eksempel fordi stiftelsens kapital er utilstrekkelig til å tilgodese dens formål på en rimelig måte,

b er åpenbart unyttig,

c er i strid med hensikten i den disposisjonen som danner grunnlaget for stiftelsen, for eksempel fordi oppretterens forutsetninger for bestemmelsen har sviktet, eller

d er åpenbart uheldig eller åpenbart ufornuftig.

Stiftl. § 46 første ledd bokstav b) og d) mener jeg vi i praksis kan se bort fra i vurderingen om opphevelse av Trysil kirke- og kulturstiftelse. Stiftelsen er hverken åpenbart unyttig, åpenbart uheldig eller åpenbart ufornuftig. Selv om noen i dag måtte mene at Trysil kirkelige fellesråds opprettelsesdisposisjon var ufornuftig, synes dette å være utfra fellesrådets disposisjon av kapital. *Stiftelsens* formål eller eksistens kan vanskelig tillegges en slik karakteristikk av den grunn.

Stiftl. § 46 første ledd bokstav a) er et kriterie som gjerne oppstår når stiftelsens kapital ikke er tilstrekkelig til å nå formålet. Men det kan også være at formålet ikke lar seg etterleve, f.eks. ved at kretsen som tilgodeses gjennom stiftelsen ikke lengre finnes. For Trysil kirke- og kulturstiftelse er det kapitalen og økonomien som nok er det mest sannsynlige scenariet som kan oppstå. Trysil kirke- og kulturstiftelse er avhengig av en viss leieinntekt fra Storvegen 11 til drift og forpliktelser overfor långivere. Men dette handler om likviditet. Med mindre stiftelsen pådrar seg ytterligere gjeld, er

stiftelsen ikke insuffisient¹⁶, selv om de evt. kan bli illikvide¹⁷. Trysil kirke- og kulturstiftelse er altså ikke insolvent¹⁸.

Trysil kirke- og kulturstiftelse er opprettet med en grunnkapital på 1 000 000,- som ble brukt til å kjøpe et hus til 2 500 000,-. I tillegg er det gjort påkostninger på huset. Huset ble kjøpt etter en rimelig takst og utenfor det åpne markedet for 5 år siden. Det ble antatt allerede da at markedspris lå betydelig over dette. Dersom stiftelsen blir illikvid, vil en realisering av huset medføre en betydelig positiv likvid kapital. Det ligger en forpliktelse på stiftelsen til å dele et overskudd ved evt. realisering av eiendommen med Misjonskirken som den opprinnelige selger til stiftelsen. Klausulen er halvveis i bindingstiden på 10 år, jf. kjøpekontrakten. Men selv med denne klausulen, er stiftelsens balanse og underliggende verdier positiv.

Dette setter stiftelsen i stand til å fortsatt oppfylle sitt formål (evt. gjennom en justering av formålet) som *utdelingsstiftelse*, jf. vedtektene § 2:

Stiftelsen er en alminnelig stiftelse som har til formål gjennom å eie, forvalte, leie ut og stille lokaler tilgjengelig, å fremme kirkelig, diakonalt, sosialt og kulturelt arbeid i Trysil, etter nærmere bestemmelse av stiftelsens styre.

[...]

Stiftelsen kan også drive utdeling i tråd med sitt formål.

[...]

Som utdelingsstiftelse, vil da Trysil kirke- og kulturstiftelse kunne fortsette sin virksomhet ved å gi tilskudd til å fremme kirkelig, diakonalt, sosialt og kulturelt arbeid i Trysil. Dette betinger en justering av formålet, nemlig formuleringen om “å eie, forvalte, leie ut og stille lokaler tilgjengelig”.

Alternativt kan stiftelsen bruke sin likviditet ved evt salg. til å investere i andre lokaler, gjerne i samarbeid med andre eiere, i den hensikt å oppfylle resten av formålet.

Velger stiftelsen ikke å gå disse vegene, vil oppheving av stiftelsen på grunnlag av stiftl. § 46 første ledd bokstav a, antakelig være mulig. Dette på grunnlag av at stiftelsens styre er ansvarlig overfor kreditorer i en illikvid situasjon, og uten tilstrekkelige inntekter eller kapitalkilder for å redusere

¹⁶Insuffisiens: underbalanse, dvs. at gjelden overstiger verdien av eiendelene.

¹⁷Illikviditet: at man ikke kan oppfylle sine forpliktelser etter hvert som de forfaller.

¹⁸Insolvens er normalt et vilkår for konkurs. Insolvens betinger både insuffisiens og illikviditet.

gjeld, vil et ansvarlig styre tvinges til å realisere eiendommen.

Stiftl. § 46 første ledd bokstav c) Omdanning kan foretas når en bestemmelse i vedtektene eller den rettslige disposisjonen som danner grunnlaget for stiftelsen er i strid med hensikten i den disposisjonen som danner grunnlaget for stiftelsen, for eksempel fordi oppretterens forutsetninger for bestemmelsen har sviktet,

Dette punktet refererer seg både til opprinnelige (uriktige) og etterfølgende (bristende) forutsetninger. Omdanning på grunn av opprinnelige forhold, reiser særlige spørsmål i relasjon til ugyldighetsspørsmålet. Det vil si at dersom det foreligger forhold som innebærer at stiftelsen må anses ugyldig allerede fra opprettelsestidspunktet, kan det ikke foretas omdanning for å eliminere ugyldigheten. Ugyldighet som mulig opphevelsesgrunn er drøftet i avsnitt 6.2.2 på side 35, og konklusjonen her er at ugyldighet ikke foreligger som mulig grunnlag for opphevelse av stiftelsen.

Dersom det foreligger *etterfølgende* (bristende) forutsetninger, dvs. at det har oppstått en situasjon hvor oppretterens forutsetninger for bestemmelsen har sviktet *etter opprettelsen*, vil det være grunnlag for *omdanning*, herunder opphevelse. Det er likevel en litt søkt problemstilling for Trysil kirke- og kulturstiftelse da dette kriteriet i realiteten betinger at formålet som stiftelsen er bundet av og driver etter ikke lengre svarer til oppretterens hensikt ved opprettelsen. Det kan skje f.eks. ved at behovet som formålet tar sikte på å realisere har endret seg eller opphørt ved at f.eks. destinatkretsen¹⁹ ikke lengre finnes, eller kriteriene for å tilgodeses av stiftelsen ikke lengre er tilstede på den måten oppretteren la til grunn ved opprettelsesdisposisjonen. Utfra formålet til Trysil kirke- og kulturstiftelse er det vanskelig å se for seg et slikt scenario. dvs. at det ikke lengre finnes behov for eller brukere av “kirkelig, diakonalt, sosialt og kulturelt arbeid i Trysil.”

Man kan hevde at oppretterens hensikt var å erverve Storvegen 11 for å kunne bruke det til “kirkelig, diakonalt, sosialt og kulturelt arbeid i Trysil”, og at dersom stiftelsen ikke finner økonomisk grunnlag til å beholde huset, oppstår en situasjon med bristende forutsetninger. Med mindre man lykkes med å omdanne stiftelsen i forbindelse med salg av eiendommen, vil uansett en slik situasjon antakelig også falle inn under stiftl. § 46 første ledd bokstav a, kort og godt at Trysil kirke- og kulturstiftelse ikke ser seg økonomisk i stand til å oppfylle formålet.

Søker man aktivt etter muligheter for å oppheve stiftelsen, slik den innledende problemstillingen beskriver, kan kriteriene i både bokstav a og c i stiftl. §

¹⁹De som kan tilgodeses gjennom en stiftelses formål.

46 første ledd muligens kunne oppfylles og føre til omdanning (opphevelse). Dog vil kriteriet i bokstav c) betinge at eiendommen først selges eller driften avvikles på en eller annen måte. Paradoksalt nok vil et salg utløse betydelig likvid kapital og gjeldfrihet, som med en justering av formålet, kunne innebære at stiftelsen kan videreføres som utdelingsstiftelse.

Det ser derfor ut for at det krever et visst forsett fra både stiftelsens styre og oppretteren om å oppløse stiftelsen for at stiftelsen skal føres inn en situasjon hvor kriterier for oppløsning etter bokstav c) er tilstede. Dette i motsetning til at dersom oppretter og stiftelsens styre *ønsker* det, vil stiftelsen kunne fortsette (som utdelingsstiftelse). Hvorvidt Stiftelsestilsynet vil godkjenne en oppløsning på bakgrunn av et slikt forsettlig grunnlag, er ukjent.

Hva innebærer vedtak om oppløsning etter stiftl. § 52 av Trysil kirke- og kulturstiftelse? Oppløsning ved omdanning, skjer etter § 52 i stiftelsesloven. I et slikt tilfelle er det reglene etter stiftelsesloven kapittel 6 som legges til grunn. Disse er forøvrig ufravikelige. Dersom minst ett av kriteriene i stiftl. § 46 er tilstede, kan stiftelsen oppløses. Dette krever uttalelse fra Trysil kirkelige fellesråd som oppretter, og vedtak i styret til Trysil kirke- og kulturstiftelse som har omdanningsmyndigheten etter vedtektene. Til sist skal Stiftelsestilsynet prøve omdanningsvedtaket om det er i samsvar med stiftelsesloven og vedtektene, før vedtaket registreres i Stiftelsesregisteret.

Stiftelsestilsynet velger så avviklingsstyret. I Trysil kirke- og kulturstiftelses vedtekter står det at stiftelsens styre er avviklingsstyre. Denne bestemmelsen i vedtektene er trolig i strid med stiftelsesloven, da det er Stiftelsestilsynet som skal velge avviklingsstyret, jf. stiftl. § 52. Dog er det intet i veien for at Stiftelsestilsynet utpeker stiftelsens styre som avviklingsstyre.

Avviklingsstyret skal gjøre opp stiftelsens eiendeler og betale stiftelsens forpliktelser. Dersom det er igjen eiendeler etter at gjeld og forpliktelser er betalt skal disse utdeles til formål som samsvarer med stiftelsens formål, eller til allmennyttige formål.

Som oppretter av stiftelsen, rammes Trysil kirkelige fellesråd av utdelingsforbudet i stiftl. § 19 (se avsnitt 4.3.4 på side 22), og er avskåret fra å motta utdeling ved opphevelse av stiftelsen. (Det finnes en dispensasjonsmulighet i stiftl. § 19 annet ledd, men slik denne er omtalt i lovforarbeidene, faller evt. utdeling av overskuddskapital til oppretteren ved opphevelse utenfor formålet til dispensasjonsregelen.)

Trysil kirkelige fellesråd kan altså ikke motta noen utdeling fra overskuddskapitalen i forbindelse med opphevelse av Trysil kirke- og kulturstiftelse.

Ved opprettelsen av stiftelsen, opptrådte Trysil kirkelige fellesråd som organ på vegne av de syv rettssubjektene som utgjør soknene i Trysil, her-

under Trysil sokn. I diskusjonen om bruk av arven fra Granheim/Flendalen er det reist spørsmål om Trysil kirke- og kulturstiftelse kan oppheves på grunnlag av at arven ble disponert i strid med testamentet da stiftelsen ble opprettet, og midlene tilføres Trysil menighetsråd? Bakgrunnen for en slik spørsmålstilling er en oppfatning om at arven egentlig skulle tilfalt Trysil menighetsråd eller i hvertfall disponeres av Trysil menighetsråd på vegne av Trysil sokn. Testamentets ordlyd her er:

Trysil Kirke skal overta $\frac{1}{2}$ og som skal øremerkes påkostning av kirkebygget eller kjøp av nødvendig utstyr til kirken, som orgel eller annet som er nødvendig til de kirkelige aktiviteter.

Kirkene eies av soknene de står i, og en forståelse av at det er Trysil menighetsråd som forvalter Trysil kirke, kan, utfra testamentets ordlyd, føre til en oppfatning om at arven skal forvaltes av Trysil menighetsråd. Et slikt resonnement svikter på flere premisser:

- Arven og opprettelsen av stiftelsen er forskjellige disposisjoner, og som tidligere gjort rede for: en tenkt disponering av arven i strid med testamentet er ikke ugyldighetsgrunn for opprettelsesdisposisjonen av stiftelsen.
- Det er soknet som eier kirken, men etter kirkeordningen § 17 er det fellesrådet som ivaretar økonomien, vedlikeholder og drifter kirkene på soknets vegne. Dette kommer til uttrykk også i skifteattesten som oppnevner Trysil kirkelige fellesråd som mottaker av arven.
- Det er soknet som er rettssubjektet, representert av to organer. Utdelingsforbudet til oppretter, må dermed omfatte alle organer som representerer soknene som rettssubjekt, dvs. både Trysil kirkelige fellesråd og hvert av menighetsrådene.

Både Trysil kirkelige fellesråd og Trysil menighetsråd (forøvrig også de andre seks menighetsrådene), er avskåret fra å motta utdeling ved opphevelse av stiftelsen, etter stiftl. § 52. Det ville ellers vært en omgåelse av utdelingsforbudet om fellesrådet kunne opprette en stiftelse, og så ett (eller flere) menighetsråd som er representert i samme fellesråd og som begge representerer samme rettssubjekt, skulle kunne motta stiftelsens overskuddskapital ved opphevelse. Det ville være i strid med selvstendighetskriteriet til stiftelsen.

Ved opphevelse av Trysil kirke- og kulturstiftelse vil overskuddskapitalen, etter at gjeld og andre forpliktelser er betalt, utdeles i samsvar med stiftelsens formål. Trysil kirkelige fellesråd og Trysil menighetsråd forsåvidt som de begge representerer samme rettssubjekt, er avskåret fra en slik utdeling. Det er lite sannsynlig at man ikke finner én eller flere mottakere som tilfredsstiller formålet i stiftelsen og kan motta utdeling av overskuddskapitalen ved opphevelse av stiftelsen, slik at utdeling til allmennyttig formål i praksis

neppe er aktuelt.

7 Definisjoner

Kirkelig fellesråd Folkevalgt organ i kommuner med flere enn ett sokn, som blant annet skal ivareta administrative og økonomiske oppgaver på vegne av soknene.

Kirkeloven Loven som gjaldt for Den norske kirke frem til 01.01.2021. Avløst av Trossamfunnsloven.

Kirkeordningen Den norske kirkes eget regelverk som inneholder overordnede bestemmelser om kirkens læregrunnlag, kirkens organisering, kirkelig inndeling, kirkelige organer og kirkelige valgordninger. Vedtas av Kirkemøtet. Kirkeordningen er en forskrift hjemlet i trossamfunnsloven, men har ikke status som lov, siden Kirkemøtet ikke er lovgiver. Kirkeordningen anses derfor som et internt regelverk for kirken.

Menighetsråd Folkevalgt organ som treffer avgjørelser og opptretr på vegne av soknet

Oppretter I en stiftelse er oppretteren den (eller de) som formelt undertegner opprettelsesdisposisjonen, dvs. i praksis oppretter stiftelsen gjennom å undertegne stiftelsesdokumentet, jf. stiftelsesloven § 9.

Rettssubjekt Enhver person eller virksomhet (f.eks. foreninger, aksjeselskaper, kommuner og organisasjoner) som har rettsevne. Det vil si at de kan ha rettigheter og plikter, ha rettslig handleevne, være part i søksmål.

Rettssubjektet Den norske kirke (rDnk) Rettssubjektet for Den norske kirke nasjonalt, opprettet 1. januar 2017

Sokn Rettslig begrep for menigheten. Utgjør den grunnleggende enheten i Den norske kirke og kan ikke løses fra den. Er et eget rettssubjekt.

Stiftelse En stiftelse er en drifts- eller organisasjonsform, altså en måte å drifte en virksomhet. Stiftelser varierer veldig i størrelse og jobber for å utføre mange ulike aktiviteter. Felles for alle stiftelser er at de ivaretar et formål. Formålet kan være av en ideell, humanitær, kulturell, sosial eller økonomisk art. En stiftelse har ingen eiere og har heller ikke medlemmer med egne rettigheter i organisasjonen, slik som man har i aksjeselskaper og foreninger. Det betyr at stiftelsen er et selveiende rettssubjekt. Stiftelsens viktigste oppgave er å gjennomføre formålet. Det betyr at alle vedtak som blir fattet i stiftelsen, må være i formålets interesse. Det er styret i stiftelsen som har ansvaret for å forvalte stiftelsen på en måte som tjener dette formålet.

Stiftelsestilsynet Stiftelsestilsynet er underlagt Kultur- og likestillingsdepartementet, og er statens forvaltningsorgan for stiftelser. Stiftelsestilsynet arbeider med tilsyn og kontroll med norske stiftelser, behandler søknader om å opprette, endre eller avvikle stiftelser, regelverksarbeid, utredninger og statistikk, og å øke kunnskapen om stiftelsers samfunnsmessige betydning.

Trossamfunnsloven Gjeldende lovgivning for Den norske kirke og andre tros- og livssynssamfunn, fra og med 01.01.2021

Referanser

- [1] Gudmund Knudsen og Geir Woxholt. *Stiftelsesloven: Med Kommentarer*. 1. utg. Oslo: Gyldendal akademisk, 2004. 297 s. ISBN: 978-82-05-30188-7.
- [2] NOU 1979:32. *Formuerettslig lempningsregel*. Oslo: Justis- og politidepartementet, 1979. ISBN: 978-82-00-70510-9. URL: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2008060904010?page=1.
- [3] NOU 1992:29. *Lov om aksjeselskaper*. Norges offentlige utredninger. Oslo: Justisdepartementet, 1992. 365 s. ISBN: 978-82-583-0301-2. URL: https://www.nb.no/items/URN:NBN:no-nb_digibok_2007121100034?page=1.
- [4] NOU 1998:7. *Om Stiftelser*. Norges Offentlige Utredninger. Oslo: Justis- og politidepartementet, 1998. URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/b3911ee34b224b15b6865d7a173c7b73/no/pdfa/nou199819980007000dddpdfa.pdf>.
- [5] Geir Woxholth. *Stiftelser etter stiftelsesloven 2001*. 1. utg., 1. oppl. Oslo: Gyldendal, 2001. 616 s. ISBN: 978-82-417-1003-2.
- [6] Magnus Aarbakke mfl. *Aksjeloven og allmennaksjeloven: lov 13. juni 1997 nr. 44 om aksjeselskaper og lov 13. juni 1997 nr. 45 om allmennaksjeselskaper: lovkommentar*. 4. utgave. Oslo: Universitetsforlaget, 2017. 1392 s. ISBN: 978-82-15-02597-1.